

2022

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MATEMATIKO, NARAVOSLOVJE IN
INFORMACIJSKE TEHNOLOGIJE

MAGISTRSKO DELO

MAGISTRSKO DELO
SUBJEKTIVNO BLAGOSTANJE IN PSIHOLOŠKO
OSAMOSVAJANJE NA PREHODU V ODRASLOST

KAJA ULČAR

KAJA ULČAR

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MATEMATIKO, NARAVOSLOVJE IN
INFORMACIJSKE TEHNOLOGIJE

Magistrsko delo

**Subjektivno blagostanje in psihološko osamosvajanje na
prehodu v odraslost**

(Subjective Well-being and Individuation in Emerging Adults)

Ime in priimek: Kaja Ulčar

Študijski program: Psihologija, 2. stopnja

Mentor: prof. dr. Vlasta Novak Zabukovec

Koper, julij 2022

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Kaja ULČAR

Naslov magistrskega dela: Subjektivno blagostanje in psihološko osamosvajanje na prehodu v odraslost

Kraj: Koper

Leto: 2022

Število listov: 64 Število tabel: 17

Število prilog: 1 Št. strani prilog: 1

Število referenc: 58

Mentor: prof. dr. Vlasta Novak Zabukovec

UDK: 159.922.8:316.66(043.2)

Ključne besede: prehod v odraslost, mladi, subjektivno blagostanje, psihološko osamosvajanje, odrasle vloge.

Izvleček:

Postindustrijska družba ter hitre demografske in druge spremembe so oblikovale novo razvojno obdobje med mladostništvom in zgodnjo odraslostjo, imenovano prehod v odraslost. Mladi v tem obdobju raziskujejo, preizkušajo in izbirajo med različnimi možnostmi za samostojno življenje. Zanj je značilno podaljševanje formalnega izobraževanja, kasnejše zaposlovanje, podaljševanje ekonomskega osamosvajanja, oblikovanje partnerske zveze in družine. V raziskavi smo se osredotočili na omenjene odrasle vloge v povezavi s psihološkim osamosvajanjem in subjektivnim blagostanjem. V vzorec so bili po principu snežene kepe vključeni mladi med 18. in 32. letom, ki so poleg izbranih sociodemografskih podatkov izpolnili baterijo vprašalnikov: Test osamosvajanja na prehodu v odraslost, Pojmovanje prehoda v odraslost in Vprašalnik psihičnega zdravja. Mladi, vključeni v partnersko zvezo, v povprečju dosegajo več povezanosti s starši kot mladi brez partnerja. Zaposleni mladi se v večji meri zanašajo nase predvsem v odnosu do mame. Ugotovimo tudi, da obstaja negativna povezava med blagostanjem in bojznijo pred razočaranjem mame. Psihološko blagostanje se povezuje s kakovostjo psihološkega osamosvajanja na prehodu v odraslost.

Key document information

Name and SURNAME: Kaja ULČAR

Title of the thesis: Subjective Well-being and Individuation in Emerging Adults

Place: Koper

Year: 2022

Number of pages: 64 Number of tables: 17

Number of appendix: 1 Number of appendix pages: 1

Number of references: 58

Mentor: prof. Vlasta Novak Zabukovec, PhD

UDC: 159.922.8:316.66(043.2)

Keywords: Emerging adulthood, the young, subjective well-being, individuation, adult roles.

Abstract:

Postindustrial society, fast demographic and other changes have shaped a new development period between adolescence and early adulthood named emerging adulthood. Young in this period explore, test and choose between different options for independent life. Characteristics of this period are extension of formal education, subsequent employment, prolongation of gaining an economic independence and in the end forming partner relationship and family.

This research focuses on the above mentioned adult roles in correlation to individuation and subjective well-being. The sample was gathered in snowball method and consists of young participants aged between 18 and 32 years. Beside the collected socio-demographic data the participants have completed battery of questionnaires. The questionnaires were the following: Individuation test for Emerging Adults, The Conception of the Transition to Adulthood and the Mental Health questionnaire.

Young people involved in a relationship on average achieve more connection with their parents than young people without a partner. Employed young people rely more on themselves, especially in relation to their mothers. We also found out that there is a negative link between well-being and fear of disappointing the mother. Psychological well-being is associated with the quality of psychological independence in the transition to adulthood.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD.....	1
1.1	RAZVOJNO OBDOBJE: PREHOD V ODRASLOST	1
1.2	RAZVOJNOPSIHOLOŠKE ZNAČILNOSTI MLADIH NA PREHODU V ODRASLOST.....	3
1.2.1	Označevalci odraslosti in osebne lastnosti	4
1.3	PSIHOLOŠKO OSAMOSVAJANJE V ODNOSU DO STARŠEV	6
1.3.1	Slovenski model psihološkega osamosvajanja na prehodu v odraslost.....	8
1.3.2	Zaviralni in spodbujevalni dejavniki za prehod v odraslost.....	8
1.4	SUBJEKTIVNO BLAGOSTANJE.....	10
1.4.1	Keyesov model subjektivnega blagostanja.....	10
1.4.2	Čustveno blagostanje.....	11
1.4.3	Psihološko blagostanje	11
1.4.4	Socialno blagostanje	12
1.4.5	Dejavniki vpliva na subjektivno blagostanje.....	12
1.4.6	Splošno zadovoljstvo mladih v Sloveniji	13
1.5	NAMEN IN CILJI.....	14
1.6	HIPOTEZE	14
2	METODA	15
2.1	VZOREC	15
2.2	PRIPOMOČKI	17
2.2.1	Vprašalnik o sociodemografskih podatkih in del vprašalnika Pojmovanje prehoda v odraslost.....	17
2.2.2	Vprašalnik TOPO-K.....	18
2.2.3	Vprašalnik MHC-SF.....	18
2.3	POSTOPEK.....	20
3	REZULTATI.....	21
3.1	OPISNA STATISTIKA TESTA OSAMOSVAJANJA NA PREHODU V ODRASLOST.....	21
3.2	OPISNA STATISTIKA PSIHIČNEGA BLAGOSTANJA	27
3.3	POVEZAVA MED BIVANJSKIM STATUSOM IN POVEZANOSTJO TER ISKANJEM OPORE PRI MAMI IN OČETU	28
3.4	POVEZAVA MED ZAKONSKIM STATUSOM IN POVEZANOSTJO TER ZANAŠANJEM NASE PRI MAMI IN OČETU	29
3.5	POVEZAVA MED ZAPOSLOTIVENIM STATUSOM IN POVEZANOSTJO TER ZANAŠANJEM NASE PRI MAMI IN OČETU	30

3.6 POVEZAVA MED ZAKONSKIM IN ZAPOSLOTIVENIM STATUSOM IN POVEZANOSTJO TER ZANAŠANJEM NASE PRI MAMI IN OČETU	31
3.7 KOEFICIENT KORELACIJE ZA ČUSTVENO IN PSIHOLOŠKO BLAGOSTANJE V POVEZAVI Z BOJAZNIJO PRED RAZOČARANJEM STARŠEV	32
3.8 OPISNA STATISTIKA VPRAŠALNIKA POJMOVANJE PREHODA V ODRASLOST	32
4 RAZPRAVA	36
5 SKLEPI	41
6 VIRI.....	43

KAZALO PREGLEDNIC

Tabela 1: Sociodemografske značilnosti mladih na prehodu v odraslost.....	15-16
Tabela 2: Notranja zanesljivost (Cronbach α) lestvic vprašalnika subjektivnega blagostanja (MCH-SF), testa osamosvajanja na prehodu v odraslost (TOPO-K) ter vprašalnika Pojmovanje prehoda v odraslost (CTA) na podlagi našega vzorca.....	19
Tabela 3: Opisna statistika rezultatov za test osamosvajanja na prehodu v odraslost v odnosu do mame.....	21
Tabela 4: Opisna statistika rezultatov za test osamosvajanja na prehodu v odraslost v odnosu do očeta	22
Tabela 5: Opisna statistika rezultatov ter Shapiro-Wilkov test za posamezne dimenzije testa osamosvajanja na prehodu glede na bivanjski status	23
Tabela 6: Opisna statistika rezultatov ter Shapiro-Wilkov test za posamezne dimenzije testa osamosvajanja na prehodu glede na status zaposlitve.....	24
Tabela 7: Opisna statistika rezultatov ter Shapiro-Wilkov test za posamezne dimenzije testa osamosvajanja na prehodu v odraslost glede zakonski status.	25
Tabela 8: Opisna statistika rezultatov ter Shapiro-Wilkov test za posamezne dimenzije testa osamosvajanja na prehodu v odraslost glede zakonski status in zaposlitveni status. .	26
Tabela 9: Opisna statistika rezultatov za vprašalnik o psihičnem blagostanju (MHC).....	27
Tabela 10: Rezultati testa Mann-Whitney za primerjavo dveh skupin »odseljeni od doma prvotne družine« in »delno odseljeno/živijo s starši« na testu osamosvajanja mladih na prehodu v odraslost.....	28
Tabela 11: Rezultati testa Mann-Whitney za primerjavo dveh skupin »v partnerski zvezi« in »samski« na testu osamosvajanja mladih na prehodu v odraslost.....	29
Tabela 12: Rezultati testa Mann-Whitney za primerjavo dveh skupin »zaposleni« in »brezposelni« na testu osamosvajanja mladih na prehodu v odraslost	30
Tabela 13: Rezultati testa Mann-Whitney za primerjavo dveh skupin »v partnerski zvezi« in »zaposleni« v primerjavi s skupino, ki to niso na testu osamosvajanja mladih na prehodu v odraslost.....	31
Tabela 14: Rezultati Spearmanovega koeficienta korelacije za lestvico čustvenega in psihološkega blagostanja v povezavi z dimenzijo »bojazen pred razočaranjem staršev« na testu osamosvajanja mladih na prehodu v odraslost.....	32
Tabela 15: Opisna statistika rezultatov dela vprašalnika »Pojmovanje prehoda v odraslost« za področje »neodvisnost« na posameznih treh delih vprašalnika	33
Tabela 16: Opisna statistika rezultatov »Pojmovanje prehoda v odraslost« za področje »neodvisnost« na posameznih treh delih vprašalnika glede na finančno neodvisnost.....	33
Tabela 17: Primerjava odstotkov udeležencev, ki posamezna merila neodvisnosti pojmujejo kot osebno pomembna, pomembna v družbi, in osebno dosežena.....	34

KAZALO PRILOG

PRILOGA A *Vabilo in obveščeno soglasje*

SEZNAM KRATIC

TOPO – Test osamosvajanja na prehodu v odraslost

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorici, prof. dr. Vlasti Novak Zabukovec, za usmeritve, zaupanje in strokovnost.

Med nastajanjem dela in osebnostnim zorenjem sem podporo našla pri partnerju, družini, prijateljih in sodelavkah. Hvala vsem za ljubezen, majhne in velike pozornosti, objeme, posluh in vse spodbude.

Hvala sodelujočim v raziskavi.

*May the wind be always at your back. May the sun shine warm upon your face; the rains
fall soft upon your fields.
/Irish blessing/*

1 UVOD

V času postindustrijske družbe pri mladih v zadnjih treh desetletjih prihaja do pojava preložitve odraslih socialnih vlog. Raziskovalci ugotavljajo, da gre za specifično novonastalo obdobje, imenovano prehod v odraslost, ko posameznik lasten subjektivni položaj dojema kot »nekje vmes« (v nekaterih pogledih se dojema kot odraslega, v nekaterih pa ne). To obdobje je družbeno-kulturno pogojeno, saj se pojavlja zgolj v (po)industrijskih družbah (Zupančič, 2020a). Psihološko osamosvajanje pri mladih v odnosu do staršev se tako iz mladostništva podaljšuje v zgodnjo odraslost. Gre za enega od pomembnejših procesov za razvoj zrelosti, neodvisnosti in avtonomnosti v njihovem odraslem življenju (Poredoš, 2020). Posameznik, ki ta proces uspešno izpelje, dosega višjo psihosocialno kompetentnost, subjektivno blagostanje in ohranja kakovosten odnos s starši (Poredoš, 2020; Seiffge Krenke, 2013). Psihološko osamosvajanje tako velja za napovednik psihosocialne prilagojenosti in subjektivnega blagostanja (Zupančič in Komidar, 2018).

Subjektivno blagostanje zajema tri komponente duševnega zdravja: čustveno, psihološko in socialno blagostanje. Keyes (2006) *čustveno blagostanje* smatra predvsem kot osredotočanje na zadovoljstvo z življenjem in doživljanje prijetnih občutkov. *Psihološko blagostanje* opisuje kot izkušnje osebne rasti, udejanjanje lastnih potencialov, avtonomnosti in obvladovanje okolja, zaznavanje smiselnosti življenja ter zadovoljstvo z medosebnimi odnosi. *Socialno blagostanje* se nanaša na posameznikovo zadovoljstvo z javnimi vidiki življenja in lastnim delovanjem, prispevkom in integracijo v družbenem okolju.

1.1 RAZVOJNO OBDOBJE PREHOD V ODRASLOST

Prehod v odraslost ali *nastajajoča odraslost* je novo razvojno obdobje med mladostništvom in zgodnjo odraslostjo, ki je omejeno le na (po)industrijske družbe (Leban, 2010; Zupančič in Puklek Levpušček, 2018; Zupančič, 2020a). Obdobje kronološko vključuje posameznike od konca najstniških let do sredine dvajsetih let, s trendom podaljševanja v zgodnja trideseta leta (Arnett, 2000; 2015; Zupančič in Puklek Levpušček, 2018). Zaradi vpliva sodobne (post)industrijske družbe je bilo omenjeno obdobje kot samostojno razvojno obdobje v psihološkem kontekstu znanstveno opredeljeno na začetku 21. stoletja z utemeljenimi argumenti, objavljenimi že v 90. letih preteklega stoletja (Zupančič in Puklek Levpušček, 2018). Te argumente in teoretska izhodišča je zasnoval severnoameriški psiholog Jeffrey Jensen Arnett (Puklek Levpušček in Zupančič, 2010).

V 70. letih 20. stoletja so bili mladi v svojih zgodnjih dvajsetih letih v povprečju že poročeni, zaposleni in imeli vsaj enega otroka. Že v 19. stoletju so imeli v času romantike Nemci in Angleži v višjih družbenih slojih navado, da so se, predvsem fantje, ob vstopu v dvajseta leta posvetili nekajletnemu potovanju in raziskovanju, preden so vstopili v odrasle vloge. Danes je, ne glede na spol, obdobje identitetnega raziskovanja in neustaljenosti družbeno sprejeto in značilno v industrializiranih in postindustrijskih družbah. Družbene ustanove (t. j. šola, družina, vojska, cerkev) imajo v sodobnem svetu z leti vse manj vpliva na življenjski potek mladih, kar se kaže v prihodnosti z več svobode in negotovosti (Arnett, 2006; Puklek Levpušček in Zupančič, 2010).

Prehod v odraslost se ne obravnava kot univerzalno življenjsko obdobje, temveč velja za takšno, ki se je v nekaterih industrializiranih družbah pojavilo zaradi družbenih in ekonomskih sprememb (Arnett, 2000; 2011). Zupančič (2020a) navede vpliv hitrega razvoja tehnologije, globalizacije in že omenjenih družbenih sprememb, ki mladim omogočajo več možnosti za njihovo samostojno življenje. Arnett (2015) doda, da gre predvsem za kulturni pojav, saj prehod v odraslost obstaja le v družbah, ki mladim omogočajo odlaganje odraslih socialnih vlog in odgovornosti v njihova dvajseta leta. Prav tako je to obdobje individualizirano in odvisno predvsem od posameznikovih osebnih zmožnosti. Arnett (2003; 2006) in Zupančič ter Puklek Levpušček (2018) navajajo, da je za mladega posameznika ključno merilo to, da postane zmožen poskrbeti zase, neodvisno izbirati in sprejemati odločitve, vzpostaviti simetričen odnos s starši in biti finančno neodvisen od staršev.

Arnett (2000) odrasle socialne vloge razdeli na produktivne in neproduktivne. Med prve, t. i. produktivne vloge, vključi zaključek formalnega izobraževanja in zaposlitev za polni delovni čas. Med druge, t. i. neproduktivne vloge, uvrsti poroko ali dolgotrajno partnersko zvezo oz. izvenzakonsko skupnost in starševstvo. Naštete vloge s sociološkega vidika označujejo objektivni kriterij odraslosti. Za mlade v slovenskem prostoru je po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (SI-STAT, 2019, 2020, 2021) od leta 2019 do 2021 značilno, da so v povprečju zakonsko zvezo sklenili moški pri 32. letih, ženske pa pri 30. letih. Povprečna starost mame ob rojstvu prvega otroka za leti 2019 in 2020 znaša 29.6 let.

Poleg objektivnih socialnih vlog avtorji Beyers in Goossens (2003) ter Buhl (2008) navajajo še subjektivne razloge za podaljšano psihološko osamosvajanje mladih v postmodernih družbah v povezavi s starši. Število različnih priložnosti in tveganj ter nepredvidljivost življenjskih potekov se povečuje:

- Narašča zahtevnost razvojnih nalog (npr. razvoj sofisticiranih spretnosti, kompetentnosti, znanj na različnih področjih delovanja). Te zahtevajo obvladovanje celovitih in spremenljivih zahtev družbenega okolja do odraslih.
- Podaljšuje se odvisnost mladih od čustveno-socialne opore in finančne podpore staršev, kar je delno povezano s podaljšanjem izobraževanja in/ali poklicnega usposabljanja, z negotovostjo zaposlitve, s stanovanjsko nestabilnostjo, prekarnostjo dela in s spremljajočo skrbjo staršev za prihodnost in blagostanje mladih, še posebej v sredozemskih deželah.
- Vse več življenjskih možnosti in priložnosti za mlade.

Raziskovalci prepoznajo razlike pri poteku doseganja označevalcev odraslosti glede na različne tradicije, običaje, norme in ekonomsko socialne dejavnike po posameznih delih Evrope. Delimo jih glede na sociokulturno okolje: sredozemski (mediteranski), srednjeevropski, severnoevropski (nordijski), vzhodnoevropski (postkomunistični) in anglosaški sistem (Puklek Levpušček in Zupančič, 2011; Zupančič in Puklek Levpušček, 2018). Za slovenski prostor je značilen sredozemski sistem prehoda v odraslost, v katerem družina predstavlja glavni vir materialne, čustvene in bivanjske podpore (Zupančič in Sirsch, 2018).

1.2 RAZVOJNOPSIHOLOŠKE ZNAČILNOSTI MLADIH NA PREHODU V ODRASLOST

Arnett (2003) na prehodu v odraslost poleg demografskih značilnosti opredeli še pet razvojnopsiholoških značilnosti, ki veljajo za mlade. To so: *podaljšano raziskovanje identitete, nestabilnost, osredotočenost nase, samozaznani položaj nekje vmes in optimizem glede zaznanih možnosti za osebni razvoj*. Za mlade v zahodnem svetu je tako značilno vse daljše raziskovanje identitete in odlaganje posameznih mejnikov odraslosti v primerjavi z nekaj desetletji prej (Arnett, 2000; Puklek Levpušček in Zupančič, 2010).

Podaljšano raziskovanje identitete je po teoriji Eriksonovega (1968) psihičnega razvoja temeljni psihološki proces in razvojna naloga mladostništva, ki se na prehodu v odraslost nadaljuje predvsem na področjih poklicnega dela, partnerskih odnosov, življenjskega sloga in ideologije. Na teh področjih posameznik išče smisel in raziskuje, kaj si želi (Arnett, 2003; Arnett 2015; Zupančič, 2020a). Na vseh omenjenih področjih se proces identitetnega raziskovanja začne že v mladostništvu in se zaključuje v obdobju prehoda v odraslost (Puklek Levpušček in Zupančič, 2010).

Nestabilnost, ki se nanaša na težnjo mladega po neustaljenosti tako demografsko, s spreminjanjem kraja bivanja (pri starših, s partnerjem, najemniška stanovanja v času študija), službe (priložnostna dela in vmesna brezposelnost) ter (partnerskih) odnosov, kot tudi psihološko. Mladi preizkušajo različne dejavnosti, vedenjske vzorce, življenjske sloge, spreminjanje prepričanj in pogledov, kar se delno povezuje s spremembami v njihovem vrednotnem sistemu, subjektivnem blagostanju in zadovoljstvu z življenjem. V tem času pogosteje potujejo in raziskujejo druge kraje, partnerska razmerja pa postajajo vse bolj stabilna in intimna (Arnett, 2015; Puklek Levpušček in Zupančič, 2010; Zupančič, 2020a).

Osredotočenost nase se nanaša na večjo svobodo mladih pred obveznostmi do drugih (starševstvo, delo, zakonski stan), kar jim omogoča, da večjo pozornost posvetijo lastnemu življenju. V primerjavi z mladostništvom opustijo egocentričnost in v večji meri upoštevajo perspektivo drugih, so strpni in starše vse bolj zaznavajo kot osebe z različnimi vlogami, ne le s primarno, ki je starševska. Več časa kot v drugih razvojnih obdobjih (z izjemo pozne odraslosti) preživijo sami, kar omogoča pomembno razvojno funkcijo, saj mladi preko osredotočanja nase razvijajo identiteto, pridobivajo znanje in spretnosti, ki jih bodo potrebovali v samostojnem odraslem življenju (Arnett, 2015; Puklek Levpušček in Zupančič, 2010; Zupančič, 2020a).

Samozaznani položaj "nekje vmes" naslavlja posameznika, ki se ne opredeljuje več kot mladostnik, niti ne kot odrasel. Posameznik v svojih dvajsetih letih postopno dosega merila odraslosti, t. i. sprejemanje odgovornosti za lastna dejanja, samostojno odločanje, vzpostavljanje enakovrednih odnosov s starši, finančna neodvisnost ... Prav ta postopnost omogoča mlademu posamezniku, da se ne zaznava kot popolnoma odrasla oseba, temveč je "na poti do tja" (Arnett, 2015; Puklek Levpušček in Zupančič, 2010; Zupančič, 2020a).

Optimizem glede zaznanih možnosti za osebni razvoj predstavlja optimistični duh danega razvojnega obdobja in možnosti, ki jih posameznik še raziskuje (npr. glede kariere, partnerstva), kot tudi optimizem in visoka pričakovanja posameznikov glede osebne prihodnosti. Mladi v povprečju zaznavajo več odprtih poti, za katere menijo, da bodo z njimi uresničili svoje potenciale in želje, v primerjavi s posamezniki iz drugih razvojnih obdobj. Visok optimizem in pričakovanja lahko odražajo pomanjkanje izkušenj z različnimi obvezami in odgovornostmi odraslega življenja, ker teh v resničnem življenju še niso preizkusili (Arnett, 2015; Zupančič, 2020a).

1.2.1 Označevalci odraslosti in osebnostne lastnosti

Psihosocialno zrelost in samostojnost na prehodu v odraslost kažejo doseženi kriteriji odraslosti, kot so sprejemanje odgovornosti, vodenje lastnega gospodinjstva, skrb za družino, ustrezno delovanje v odnosih s partnerjem, v delovnem ali študijskem okolju,

finančna neodvisnost in porast osebnostnih značilnosti, kot so čustvena stabilnost, sprejemljivost in vestnost (Zupančič in Komidar, 2018). Uspešno doseganje razvojnih nalog za mladega posameznika, ki jih izpolnjuje na prehodu v odraslost, prispeva k razvoju novih vedenj (Seiffge Krenke, 2013).

Ključne razvojne naloge mladega posameznika so: osamosvojitve od prvotne družine, oblikovanje sodelovalnih odnosov (tako vrstniških kot ljubezenskih), usposabljanje za produktivno delo in dejavno sodelovanje v družbeni skupnosti (Zupančič, 2020a).

Poleg temeljnih značilnosti prehoda v odraslost, iz katerih izhajajo razvojne naloge mladega posameznika, opredeljujemo tudi objektivne kriterije odraslosti. Ti precej pripomorejo k psihološkemu osamosvajanju mladih na prehodu v odraslost (Zupančič in Kavčič, 2014).

Mladi, ki so se odselili od doma svojih staršev, v primerjavi z vrstniki, ki še bivajo doma, v povprečju dosegajo višjo raven samostojnosti in doživljajo več povezanosti s starši, izražajo manjšo potrebo po iskanju bližine s starši (po funkcionalni pomoči, čustveni opori in potrjevanju), prav tako pa poročajo tudi o manj odnosnih težavah s starši (višja raven konfliktna neodvisnosti, nižja raven strahu pred razočaranjem starša in zaznana vsiljivostjo starša). Podobno kot pri mladih, ki živijo s starši, se v Sloveniji kaže pri študentih, ki delno živijo s starši (v obdobju predavanja bivajo z doma, v študentskem domu ali najetem stanovanju), saj ti še posebej iščejo oporo pri mami (Komidar idr., 2016; Zupančič idr., 2012). V primerih, ko se mladi ne želijo odseliti od doma, v odnosu do staršev prihaja do več konfliktov in napetosti (Kloep in Hendry, 2010). Selitev od doma je za mlade večinoma stresen in čustveno zahteven dogodek, ki lahko vpliva na pojav depresivnosti in s tem ovira čustveno prilagajanje. Po drugi strani ravno selitev od doma pripomore k lažjemu prehodu v doseganju odraslosti (Seiffge Krenke, 2013).

Zaposlitev, doseganje ciljev in občutek skladnosti pri tem pripomorejo k večji samostojnosti mladega posameznika. Z zaposlitvijo mladi pridobivajo ne le na finančni samostojnosti, temveč poročajo tudi o večji meri zanašanja nase (Luyckx idr., 2008). Statistični urad Republike Slovenije (SI-STAT, 2019, 2020) navaja, da je prav med mladimi (od 15 do 29 let) v letih 2019 in 2020 najvišja raven brezposelnosti (10,4 %) v primerjavi z drugimi starostnimi skupinami (5,1 %). V tem obdobju mladi v večini opravljajo priložnostna dela ali pa so zaposleni v manj stabilnih oblikah zaposlitve – npr. delo za določen čas, prekarno delo ... Obenem imajo tudi malce nejasen odnos do zaposlitve za nedoločen čas zaradi obvez in odgovornosti, ki jih le-ta prinaša (Puklek Levpušček in Zupančič, 2011). Raziskave kažejo, da se zaposlitev za polni delovni čas v Sloveniji značilno, a precej šibko povezuje z zanašanjem nase v odnosu do obeh staršev, z

manj iskanja opore pri mami in s strahom pred razočaranjem (Komidar idr., 2016). Z zaposlitvijo naj bi se povečala prilagodljivost, kar je povezano z izboljšanjem odnosa s starši (Zupančič in Komidar, 2018).

Intimni partnerski odnosi pri mladem posamezniku spodbujajo samostojnost, saj zmanjšujejo potrebo po psihološki bližini in čustveni povezanosti s starši (Buhl, 2008). Mladi v svojem partnerju najdejo nov vir opore in potrebe po navezanosti preusmerijo od staršev na partnerja. V zdravih partnerskih odnosih si partnerja delita vsakdanje izkušnje, skupne cilje, usklajujeta individualne potrebe, želje in pričakovanja, sprejemata obveze drug do drugega in razvijata zaupanje in spoštovanje (Komidar in Zupančič, 2018).

V raziskavi (Komidar idr., 2016) so ugotovili, da to, da posameznik ima/nima partnerja enoznačno ne vpliva na doseganje samostojnosti. Predvidevajo, da na to vpliva predvsem raven navezanosti, intimnosti in predanosti partnerju. V isti raziskavi, a zgolj na ameriškem vzorcu so ugotovili, da mladi, ki so vpleteni v partnerski odnos, nekoliko nižje vrednotijo povezanost z mamo kot njihovi vrstniki brez partnerja, hkrati pa pri obeh starših zaznavajo pretirano vpletenost v njihovo zasebnost. Po statističnih podatkih (SURS, 2021) iz leta 2020, značilnih za slovenski prostor, vidimo, da je povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka 29,6 let. Povprečna starost ženina ob sklenitvi prve zakonske zveze je 32,4 let, neveste pa 30,5 let.

Izsledki predhodnih raziskav o zadovoljstvu mladih na prehodu v odraslost kažejo na pomembnost stanja izvirne družine, ki se povezuje z oceno njihovega splošnega zadovoljstva z življenjem (Zupančič in Svetina, 2020). Pri tem visoka raven odzivnosti obeh staršev in nizka raven njunega psihološkega nadzora napovedujeta višje ravni zadovoljstva (Cugmas idr., 2017). Na prehodu v odraslost psihološko osamosvajanje velja kot napovednik psihosocialne prilagojenosti in blagostanja (Zupančič in Komidar, 2018). Ena osrednjih razvojnih nalog posameznika na prehodu v odraslost je torej osamosvajanje od staršev, kar se povezuje s prevzemanjem samostojnosti in neodvisnosti (Koepke in Denissen, 2012; Zupančič in Sirsch, 2018).

1.3. PSIHOLOŠKO OSAMOSVAJANJE V ODNOSU DO STARŠEV

Psihološko osamosvajanje predstavlja intrapsihični proces posameznikovega razvoja individualnosti ob ohranjanju povezanosti z njemu pomembnimi osebami (Grotevant in Cooper, 1986; Youniss in Smollar, 1985). Ti tesni odnosi se pogosto tvorijo v odnosu do staršev, prijatelja ali partnerja in potekajo preko dinamičnih transakcij posameznika z njegovim odnosnim partnerjem (Zupančič in Komidar, 2018).

Pri procesu osamosvajanja v odnosu do staršev gre za razreševanje čustvene odvisnosti od staršev ob sočasnem ohranjanju povezanosti z njimi ter preoblikovanju odnosa s starši v vzajemen in egalitaren odnos med dvema odraslima posameznikoma (Grotevant in Cooper, 1986; Youniss in Smollar, 1985; Zupančič, 2020b).

Blos (1967) ugotavlja, da zmožnost posameznika za tvorjenje novih družinskih in partnerskih odnosov izvira iz opuščanja ponotranjene podobe starša in razvoja svojega selfa, t. i. sebstva, in identitete. Podoben proces separacije in individualizacije, t. i. ločevanja in osamosvajanja, kot ga posameznik doživlja v zgodnjih letih (t. j. v prvih treh letih) razvoja, se ponovno zgodi kasneje v obdobju mladostništva, prehoda v odraslost in zgodnje odraslosti.

Ta proces imenujemo sekundarna individualizacija in je opredeljen kot razvojni proces, ki omogoča, da posameznik doseže občutek različnosti od drugih – separacijo in hkrati opredeli svoj ločen, lasten self – individualizacijo (Kroger, 1998). Individualizacija v odnosu do matere in očeta je tako ena izmed ključnih razvojnih nalog, ki omogoča, da posameznik pridobi avtonomijo z ohranjanjem povezanosti s starši (Kruse in Walper, 2008).

S procesom osamosvajanja in pridobivanja osebne avtonomije so se v obdobju mladostništva in na prehodu v odraslost ukvarjali predvsem raziskovalci psihodinamskega pristopa in teorije navezanosti. Ego-psihična razlaga predpostavlja, da se psihološko osamosvajanje odvija v razvojnem zaporedju štirih faz, v katerem se posameznikova organizacija ega preoblikuje. To so: *diferenciacija, prakticiranje, ponovno približevanje in ustalitev* (Josselson, 1980).

V prvi fazi, t. i. *diferenciaciji*, gre za psihološko oddaljevanje mladostnikov od staršev, v okviru katerega mlad posameznik deidealizira svojo predstavo o starših s tem, da prepozna na eni strani njihove pozitivne in želene lastnosti, kompetence in vedenja, na drugi strani pa tudi njihove pomanjkljivosti in ranljivost. Mladostnik se sprašuje o svojem vedenju, če je primerno, smiselno in učinkovito. Pogosto se v tej fazi vede nasprotno od želja in pričakovanj staršev, zavzema se za druge poglede, prepričanja in vrednote (Zupančič in Komidar, 2018). Faza *practiciranja* za mladega posameznika predstavlja prostor za poskušanje in preverjanje svoje precej krhko oblikovane individualnosti. V tej fazi se še naprej vede v nasprotju s pričakovanji staršev, ne upošteva nasvetov in celo zanika potrebo po pomoči oz. podpori staršev. Po obdobju preizkušanja samozadostnosti, ki traja različno dolgo, lahko mladostniki doživljajo tesnobo, ko se pojavi dvom o ustreznosti lastnega vedenja in odločitev.

Spoznajo, da jim primanjkuje kompetenc, znanj in spretnosti pri spoprijemanju z izzivi. Pojavi se negotovost, ki vodi do ponovnega psihološkega približevanja staršem in opredeljuje naslednjo fazo *približevanja*. Tu se pojavljajo ambivalentna čustva, ker je posameznika strah pred ponovnim psihološkim “zlivanjem” s starši. Zadnjo fazo *ustalitve* posameznik doseže, ko uspešno razreši intrapsihične konflikte med odvisnostjo in neodvisnostjo od staršev. Takrat posameznik doseže svojo individualnost in deluje samostojno. V tej psihološki drži posameznik prepozna, sprejme in spoštuje podobnosti in razlike med seboj in starši ter z njimi vzpostavlja vzajemno povezane odnose na enakovredni ravni (Zupančič in Komidar, 2018).

Iskanje opore pri starših za obvladovanje osebnih zadev s starostjo upada, povezanost s starši pa se ohranja in se na kakovostni ravni ponovno vzpostavi, gre za t. i. raven vzajemnega spoštovanja, sprejemanja, zaupanja, odkritega sporazumevanja in prijetnega druženja (Zupančič in Komidar, 2018).

1.3.1 Slovenski model psihološkega osamosvajanja na prehodu v odraslost

Komidar (2014) je model psihološkega osamosvajanja zasnoval na petih razvojnopsiholoških in empirično podprtih sestavinah, ki jih bomo uporabili v empiričnem delu naše raziskave. To so: iskanje opore, povezanost, zaznana vsiljivost starša, bojazen pred razočaranjem starša in zanašanje nase.

Mlad posameznik v stiski ali pri odločanju o pomembnih stvareh išče *oporo pri starših*, tako da zbira informacije, nasvete in predloge z njihove strani. Tu gre za razliko med odvisnostjo in oporo, ki je podprta na funkcionalni in ne na otroški odvisnosti. Vzajemno razumevanje, spoštovanje, zaupanje in zadovoljstvo posameznika v odnosu s starši opisuje pojem *povezanosti* z njimi. *Zaznana vsiljivost starša* se v odnosu prepozna kot pretirana in moteča težnja glede zanimanja za posameznikove osebne in intimne zadeve. Pri sestavini *bojazen pred razočaranjem starša* je pri mladem posamezniku prisotna zaskrbljenost, da ne bo izpolnil pričakovanj staršev glede lastnih odločitev in ravnanj. Pri takšnih posameznikih je prisotna bojazen pred negativnim odzivom starša. *Zanašanje nase* je sestavina, ki predstavlja voljno funkcionalno neodvisnost. Posameznik razvije sposobnost samostojnega odločanja o lastnem življenju (Komidar, 2014).

1.3.2 Zaviralni in spodbujevalni dejavniki za prehod v odraslost

V eni izmed študij, ki je potekala v treh državah (v Sloveniji, Avstriji in ZDA), so ugotavljali subjektivne zaznave mladih o pomembnih dejavnikih vstopa v odraslost. Osredotočili so se na tiste dejavnike, ki spodbujajo, in tiste, ki zavirajo.

Ugotovili so, da se temeljni dejavniki, ki spodbujajo ali zavirajo prehod v odraslost, bistveno ne razlikujejo. Razliko opazijo le v smeri delovanja dejavnika (npr. večje samozaupanje je smatrano kot spodbujevalni dejavnik, nizko samozaupanje pa kot zaviralni). Dejavniki so razporejeni v 11 kategorij, in dve skupini podkategorij: spodbujevalni dejavniki (11) in zaviralni dejavniki (11) (Zupančič, Puklek Levpušček, 2011).

V kategoriji *kritični življenjski dogodki* so dejavniki obeh podkategorij (spodbujevalni in zaviralni) enaki, to so npr. travmatična izkušnja, smrt staršev ali drugega sorodnika, bolezen.

V kategoriji *prehod v vlogah* se za spodbujevalne dejavnike smatrajo zaposlitev, poroka in stabilno partnerstvo, otroci, skrb za sorojence, za zaviralne pa nezaposlenost, pomanjkanje in/ali nesprejemanje odgovornosti.

V kategoriji *neodvisnost/odvisnost* so mladi kot spodbujevalne dejavnike navajali življenje na svojem, neodvisno sprejemanje osebnih odločitev ter odgovornosti za svoja dejanja, finančna neodvisnost, osebni cilji. Med zaviralnimi dejavniki navedejo življenje s starši, finančna odvisnost, odsotnost sprejemanja lastnih odločitev.

V kategoriji *prilagajanje normam* pri spodbujevalnih dejavnikih navedejo storiti kaznivo dejanje, prilagajanje zahtevam družbe, delovna etika, pri zaviralnih pa so prav tako storiti kaznivo dejanje, samodestruktivne odločitve, zloraba drog, tvegano vedenje, problemi z avtoriteto ...

Za spodbujevalne dejavnike v kategoriji *psihosocialna zrelost* veljajo npr. zrelost, motivacija, samozaupanje, učenje iz napak, za zaviralne pa ravno nasprotno nezrelost, nizko samozaupanje, pa tudi izolacija, želja ne odrasti, odsotnost želja po doseganju ciljev, »lenost« ...

Biološki prehod lahko preprečujejo mentalna ali fizična oviranost, počasnejši telesni razvoj in nosečnost, spodbujajo pa na drugi strani tudi nosečnost, puberteta, želja po spolnosti ...

Kategorijo *legalni/kronološki prehodi* spodbujajo dejavniki, kot so verski rituali, voziško dovoljenje, volilna pravica in starost, na drugi strani pa zavirajo isti dejavniki, torej starost in odsotnost voziškega izpita.

Učne izkušnje pospešujejo npr. potovanja, formalno izobraževanje, modrost, življenjske izkušnje, znanje, diploma, zavirajo pa neizobraženost, pomanjkanje znanja in izkušenj, podaljšano šolanje.

V kategoriji *družinska situacija* so dejavniki, ki spodbujajo prehod v odraslost, npr. neskrbni starši, vzgojni slog, enostarševske družine, odgovornost v mladih letih, slabši družinski odnosi. Dejavniki, ki zavirajo znotraj te kategorije, so lahko zloraba in vzgojni slog (navezanost).

V kategoriji *ekonomski razlogi* so spodbujevalni in zaviralni dejavniki isti. Na oboje vplivajo ugodni/neugodni ekonomski razlogi in socialnoekonomski status.

Zadnja kategorija so *okoljski vplivi*, ki jih socialni stiki, intimni odnosi, modeli in mediji lahko spodbujajo ali na drugi strani zavirajo, če gre za neustrezne odrasle modele, pomanjkanje in slabše socialne stike.

S perspektive različnih evropskih dežel objektivni pogoji glede pojmovanja odraslosti precej variirajo, subjektivne ocene pojmovanja odraslosti pa so si skladnejše.

Pri primerjavi različnih kultur so opazili kar nekaj razlik, kot je na primer ta, da se v sredozemskih deželah mladi odselijo od doma svojih staršev povprečno 10 let kasneje kot njihovi vrstniki v severnoevropskih deželah. Razlika se kaže že znotraj iste dežele. Italijanke se v povprečju pogosteje poročijo preden imajo prvega otroka, medtem ko je pri Slovenkah ravno obratno. Subjektivni pokazatelji kažejo več podobnosti med različnimi kulturami. Več kot polovica mladih se počuti odraslo v nekaterih vidikih, v drugih pa ne. Kriterije, povezane z neodvisnostjo in samostojnostjo, mladi v večini evropskih dežel vrednotijo kot visoko pomembne pri doseganju odraslosti, sledi zmožnost za oblikovanje lastne družine in sledenje družbenim normam (Zupančič in Sirsch, 2018).

V sredozemskih deželah je značilna močna usmerjenost v družino, kar se kaže kot instrumentalna in čustvena podpora mladih pri njihovem prilaganju na novo odraslo vlogo, s čimer imajo starši tega področja Evrope več težav kot starši v bolj individualističnih družbah (Zupančič in Komidar, 2018).

1.4 SUBJEKTIVNO BLAGOSTANJE

Duševno zdravje Svetovna znanstvena organizacija (WHO, 2018) definira kot stanje blagostanja, v katerem posameznik prepozna svoje sposobnosti, se sooča z vsakdanjimi življenjskimi izzivi, učinkovito in produktivno dela in prispeva k družbi. Splošno zdravje je stanje celovite telesne, duševne in socialne blaginje in ne le odsotnost bolezni ali slabosti. Subjektivno blagostanje je poleg sreče, optimizma, upanja, zadovoljstva in smisla ter na sploh vseh vidikov človekovega optimalnega izkustva in delovanja osrednji konstrukt pozitivne psihologije (Musek, 2008).

1.4.1 Keyesov model subjektivnega blagostanja

Med najbolj uveljavljene modele subjektivnega blagostanja spada Keyesov (2006) večkulturno preverjen trifaktorski model mentalnega zdravja, ki opiše tri komponente duševnega zdravja: *čustveno, psihološko in socialno blagostanje*.

V modelu *čustveno blagostanje* se osredotoča predvsem na pojem zadovoljstva z življenjem, na doživljanje prijetnih občutkov ter ravnovesje med pozitivnim in negativnim afektom (Keyes idr., 2002). *Psihološko blagostanje* zajema zaznano uspešnost prek aktualizacije posameznikovih potencialov v eksistencialnih izzivih v življenju posameznika, medtem ko *socialno blagostanje* predstavlja posameznikovo zadovoljstvo z javnimi vidiki življenja in lastnim delovanjem ter pripadnostjo družbenemu okolju (Perugini idr., 2017; Zupančič in Komidar, 2018).

Raziskovalci so mnenja, da sta sreča in zadovoljstvo povezana s hedonsko in eudaimonsko tradicijo (David idr., 2014; Musek, 2008). To sta poleg socialnega blagostanja dva temeljna modela psihičnega blagostanja (Musek, 2008; 2010 Ryan in Deci, 2001):

- hedonski model čustvenega blagostanja, ki se osredotoča predvsem na dobro počutje, zadovoljstvo z življenjem, hedonske užitke in subjektivne občutke sreče;
- eudaimonski model psihološkega blagostanja, ki zajema s smislom in rastjo povezane vidike sreče in psihične dobrobiti.

1.4.2 Čustveno blagostanje

Čustveno blagostanje je bližje hedonski smeri raziskovanja in zajema *kognitivni vidik*, kot je zadovoljstvo z življenjem, pozitivni in negativni afekt. Posameznik, ki ima visoko stopnjo čustvenega blagostanja, visoko ocenjuje zadovoljstvo z življenjem, ima visok pozitiven in nizek negativen afekt (Musek, 2008). To pomeni, da pogosteje opisuje srečo, prijetna čustva, zadovoljstvo z življenjem, neprijetna razpoloženja in čustva pa so prisotna v manjši meri (Ryan in Deci, 2001).

1.4.3 Psihološko blagostanje

Psihološko blagostanje izhaja iz eudaimonske smeri raziskovanja in na drugi strani zajema dimenzije, ki slonijo na teoretičnih konstrukcijskih, kot so samoaktualizacija po Maslowu, polno funkcionirajoča oseba po Rogersu, individuacija po Jungu, osebnostna zrelost po Allportu, psihosocialni razvoj po Eriksonu in Neugartenu, življenjska izpolnjenost, osebnostne spremembe v odraslosti in pozitivni kriteriji psihičnega zdravja, ki jih utemeljuje Jahoda (Avsec in Sočan, 2009).

Omenjene koncepte Ryff (1989) in kasneje Keyes (2002) razširita v šest dimenzij. *Sprejemanje sebe* je ena izmed najpomembnejših kriterijev pozitivnega delovanja. Posameznik se zaveda in sprejema različne dele sebe, se pozitivno vrednoti in ima pozitiven pogled na svojo preteklost.

Pozitivni odnosi z drugimi se odražajo v posameznikovem vsakdanjem življenju. Vanje leta vključuje empatijo, zaupanje, predanost in intimnost. *Avtonomnost* predstavlja občutek neodvisnosti, sposobnost kritičnega mišljenja in delovanja. *Obvladovanje okolja* predstavlja sposobnost, da posameznik izbere in predružači okolje glede na svoje potrebe. *Smisel življenja* zajema občutke, da ima življenje namen, kot tudi usmerjenost in namernost. *Osebnostna rast* predstavlja nenehen razvoj posameznikovih potencialov. Polno delujoča oseba je predvsem odprta za izkušnje, proces rasti pa se nikoli ne zaključi (Avsec in Sočan, 2009).

Vsaka dimenzija nakazuje različne izzive, s katerimi se posameznik srečuje pri doseganju pozitivnega delovanja, in prav vsi so pomembni pri njegovem delovanju in doseganju potencialov (Ryff in Keyes, 1995). Ugotovitve obstoječih raziskav nakazujejo pomembnost smiselnosti v posameznikovem življenju. Danes je znano, da se občutek smisla povezuje s posameznikovim psihičnim blagostanjem, življenjska nesmiselnost pa se na drugi strani povezuje s patološkimi izidi (Zika in Chamberlain, 1992).

1.4.4 Socialno blagostanje

Socialno blagostanje predstavlja oceno posameznikovih okoliščin in delovanja v družbi. Vključuje družbene izzive, ki predstavljajo možne dimenzije socialnega blagostanja: socialno integracijo, socialno sprejemanje, prispevek družbi, socialno aktualizacijo in socialno skladnost. *Socialna integracija* predstavlja vrednotenje kakovosti posameznikovega odnosa do družbe in skupnosti. Zdravi posamezniki pripadajo in se čutijo del družbe. Posameznik, ki je *socialno sprejemajoč*, zaupa in verjame v sposobnost drugih ter jih pozitivno vrednoti. *Družbeni prispevek* predstavlja vrednotenje lastne družbene vrednosti, sestavljata ga učinkovitost in odgovornost, čemur sledi tudi občutek koristnosti posameznika. *Socialna aktualizacija* predstavlja vrednotenje potenciala družbe oz. prepričanje v razvoj družbe kot take. Pri *socialni skladnosti* gre za zanimanje o kakovosti, organizaciji in delovanju družbenega sveta in vključuje skrb za poznavanje in razumevanje le-tega (Keyes, 1998).

1.4.5 Dejavniki vpliva na subjektivno blagostanje

Na subjektivno blagostanje vpliva mnogo dejavnikov, kot so genetski, motivacijski, čustveni, kognitivni, osebnostni, medosebni in drugi (Musek, 2008). Temeljne dimenzije osebnosti so precej povezane s psihičnim blagostanjem in zdravjem. Kot napovedovalca čustvenega blagostanja se omenjata predvsem dimenziji ekstravertnost in nevroticizem (Lucas in Diener, 2000). Na čustveno blagostanje v kontekstu okolja in genetike vplivajo predvsem življenjske okoliščine, ki so trajne in intenzivne.

Genetska dispozicija lahko vpliva npr. na naravnost posameznika in njegovo doživljanje življenjskih okoliščin s perspektive optimizma ali pesimizma (Musek, 2008). Keyes (2002) je ugotovil, da se poleg osebnostnih lastnosti s subjektivnim blagostanjem povezujejo tudi sociodemografski dejavniki. Subjektivno blagostanje povezujemo predvsem z izobrazbo in starostjo. Odrasli srednjih let in starejši, ki so dosegli višjo stopnjo izobrazbe in se smatrajo za uspešne, imajo zaznано višje subjektivno blagostanje oz. kakovost življenja kot mlajši odrasli. Carstensen in Charles (1998) navajata, da mnogo raziskav dano ugotovitev podpira z razvojno teorijo, ki pravi, da se čustvena regulacija z leti izboljšuje, kar povezujemo z višjim zaznanim subjektivnim blagostanjem.

Poleg Keyesa tudi Pavot (2004) naprej ugotavlja, da razlik med spoloma skoraj ni oz. so te manj prisotne. Ženske pogosteje poročajo o višje zaznanem subjektivnem blagostanju kot moški, a se te razlike spreminjajo v povezavi z drugimi demografskimi spremenljivkami. Ženske so nagnjene k doživljanju več neprijetnih čustev, kar je podprto s teorijo, da ženske močneje doživljajo tako prijetna kot neprijetna čustva (t. i. pozitivni in negativni afekt) v primerjavi z moškimi. Pavot (2004) ugotavlja, da je subjektivno blagostanje povezano s

pomembnejšimi življenjskimi izidi, kot so kakovostni medosebni odnosi, zadovoljstvo v zakonskem stanu, uspešnost in zadovoljstvo na kariernem področju, okrepljena sposobnost soočanja s stresom in zdravje. Visoka izobrazba se ne povezuje vedno z visoko zaznanim subjektivnim blagostanjem, to velja predvsem takrat, ko posameznik ne doseže pričakovanj in visokih aspiracij na delovnem področju.

1.4.6 Splošno zadovoljstvo mladih v Sloveniji

Mladi (16–29) so v Sloveniji *splošno zadovoljstvo z življenjem* v povprečju ocenili z oceno 8,1 (na lestvici od 0 do 10), medtem ko je ocena *splošnega zadovoljstva prebivalcev Slovenije* ocenjena s 7,3 (SURS, 2020).

1.5 NAMEN IN CILJI

Zanimajo nas povezave med izmerjenimi vidiki psihološkega osamosvajanja v odnosu do staršev in posameznikovim čustvenim, psihološkim in socialnim blagostanjem ter doseganjem objektivnih kriterijev odraslosti. Namen magistrskega dela je globlje razumevanje specifičnega razvojnega obdobja *prehod v odraslost* v povezavi s subjektivnim blagostanjem.

Spoznanja bi lahko doprinesla k področju svetovanja mladim pri procesu odraščanja.

1.6 HIPOTEZE

H1a: Posamezniki, ki so odseljeni iz prvotne družine, doživljajo več povezanosti s starši kot posamezniki, ki (delno) živijo s starši.

H1b: Posamezniki, ki so odseljeni iz prvotne družine, izražajo manjšo potrebo po iskanju bližine s starši kot posamezniki, ki (delno) živijo s starši.

H2a: Posamezniki, ki so v partnerski zvezi, doživljajo višjo povezanost s starši kot posamezniki, ki so samski.

H2b: Posamezniki, ki so v partnerski zvezi, se v večji meri zanašajo nase v odnosu do staršev kot posamezniki, ki so samski.

H3a: Zaposleni posamezniki doživljajo večjo povezanost s starši kot mladi z drugim statusom.

H3b: Zaposleni posamezniki se v večji meri zanašajo nase v odnosu do staršev kot mladi z drugim statusom.

H4a: Posamezniki, ki so v partnerski zvezi in so hkrati zaposleni, doživljajo večjo povezanost s starši kot posamezniki, ki ne izpolnjujejo obeh pogojev hkrati.

H4b: Posamezniki, ki so v partnerski zvezi in so hkrati zaposleni, se v večji meri zanašajo nase v odnosu do staršev kot posamezniki, ki ne izpolnjujejo obeh pogojev hkrati.

H5a: Višje psihološko blagostanje je povezano z nižjo ravno bojazni pred razočaranjem starša.

H5b: Višje čustveno blagostanje je povezano z nižjo ravno bojazni pred razočaranjem starša.

H6: Mladi, ki so finančno neodvisni od staršev, dosegajo višjo "neodvisnost" na kriteriju *dosežena merila* kot mladi, ki so finančno odvisni od staršev.

2 METODA

2.1 VZOREC

V raziskavi je sodelovalo 247 mladih na prehodu v odraslost, od tega 188 (76,1 %) žensk in 59 (23,9 %) moških. Njihova povprečna starost je znašala 25.88 let (SD 3,7), z razponom med 18. in vključno 32. letom starosti. Največ udeležencev je bilo zaposlenih (62,8 %), dijakov ali študentov (79 %) in brezposelnih (5,3 %). Mladi so najpogosteje dosegli univerzitetno izobrazbo (48,2 %), sledijo gimnazijski maturantje (17,4 %), znanstveni magisterij ali doktorat (11,7 %), višja ali visoka strokovna šola (9,7 %), poklicna ali tehniška srednja šola (9,3 %) in najnižja osnovna šola (3,9 %). Več kot polovica sodelujočih mladih živi v izvenzakonski zvezi (58,7 %), tretjina je samskih (29,6 %), manjšina pa poročenih (11,7 %). Približno polovica vseh udeležencev je odseljena iz doma prvotne družine (53,8 %), približno tretjina jih živi s starši (27,7 %), nekateri pa so delno odseljeni iz prvotne družine (29,4 %). Večina udeležencev nima otrok (85,4 %). Več kot polovica mladih se preživlja sama (63,2 %), sledijo posamezniki, ki prejemajo finančno podporo od staršev, skrbnikov ali sorodnikov (28,3 %), ostali prejemajo podporo s strani državnih ustanov (6,1 %) ali drugih virov (2,4 %). Več kot polovica mladih (63,6 %) se samo se v nekaterih pogledih počuti odraslo, približno tretjina pa se počuti odraslo (34,4 %).

Tabela 1

Sociodemografske značilnosti mladih na prehodu v odraslost

Spremenljivka	N (%)
Spol	
Ženski	188 (76.1)
Moški	59 (23.9)
Starost (M, SD, Me, razpon)	M = 25.88 SD = 3.7 Me = 27 18–32 let
Zaposlitveni status	
Dijak, študent	79 (32)
Zaposlen/-a	155 (62.8)
Brezposeln/-a	13 (5.3)
Dosežena stopnja izobrazbe	
Osnovna šola	3.6 (9)

Poklicna ali tehniška srednja šola	23 (9.3)
Gimnazija	43 (17.4)
Višja ali visoka strokovna šola	24 (9.7)
Univerzitetna izobrazba	119 (48.2)
Znanstveni magisterij ali doktorat	29 (11.7)
Zakonski status	
Samski/-a	73 (29.6)
Izvenzakonska zveza	145 (58.7)
Poročen/a	29 (11.7)
Vdovel/a	/
Bivanjski status	
Sem odseljen/-a od doma prvotne družine	133 (53.8)
Sem delno odseljen/-a od doma prvotne družine*	48 (19.4)
Živim s starši	66 (27.7)
Imate otroka?	
DA	36 (14.6)
NE	211 (85.4)
Finančna neodvisnost	
Prejemam (vsaj delno) finančno podporo od staršev, skrbnikov ali sorodnikov	70 (28.3)
Prejemam podporo s strani državnih ustanov (npr. štipendija, pokojnina)	15 (6.1)
Drugi viri (npr. kadrovska štipendija, partner)	6 (2.4)
Preživljam se sam/-a	156 (63.2)
Subjektivno stanje	
Počutim se odraslo	85 (34.4)
Delno se počutim odraslo	157 (63.6)
Ne počutim se odraslo	5 (2.0)

Opombe: (i) *Delno odseljeni: delno so živeli sami, s partnerjem, sostanovalci v stanovanju ali študentskem domu, delno pa so bivali s starši.

2.2 PRIPOMOČKI

2.2.1 Vprašalnik o sociodemografskih podatkih in del vprašalnika Pojmovanje prehoda v odraslost

Mladi na prehodu v odraslost so na začetku izpolnili le dve sociodemografski vprašanji, po vseh treh vprašalnikih pa še preostala. Navedli so starost (v letih), subjektivno stanje (1-počutim se odraslo, 2-v nekaterih pogledih se počutim odraslo, v nekaterih ne). Kasneje so navedli še spol, zaposlitveni status, doseženo stopnjo izobrazbe, zakonski in bivanjski status. Poročali so tudi o tem, ali imajo otroke, in o ravni finančne neodvisnosti.

Vprašalnik Pojmovanje prehoda v odraslost "Conception of the Transition to Adulthood - CTA" je Arnett (2003) zasnoval na podlagi antropološkega, sociološkega in psihološkega vidika. Vključuje postavke, ki predstavljajo možna merila odraslosti in so organizirane na sedem področij. To so (Zupančič in Puklek Levpušček, 2011):

- neodvisnost ali individualizem (samostojno odločanje, prevzemanje odgovornosti za lastna dejanja),
- zmožnosti za ustvarjanje družine (vodenje lastnega gospodinjstva, skrb za otroka),
- prilagajanje normam (npr. varna vožnja, upoštevanje pravil, en spolni partner),
- biološki prehod (končna telesna rast),
- legalni in kronološki prehod (polnoletnost),
- prehodi v vlogah (poroka, zaposlitev za polni delovni čas),
- soodvisnost (sprejemanje dolgotrajnih obvez do drugih).

Vprašalnik se deli na tri dele: subjektivni, družbeni in doseženi kriterij. Pri subjektivnem kriteriju posameznik poroča o tem, ali bi moral merilo doseči, da bi ga lahko obravnavali kot odraslega. Pri družbenem postavke ostajajo iste, posameznik pa poroča, ali je v družbi, v kateri živi, posamezno merilo pomembno pri opredeljevanju odrasle osebe. Pri doseženem kriteriju posameznik pri istih postavkah označi, če meni, da je ustrezna merila sam že dosegel. Skupni rezultat je pri vseh treh kriterijih opredeljen kot povprečni dosežek vseh odgovorov (Zupančič in Puklek Levpušček, 2011).

V naši raziskavi bomo uporabili le področje »neodvisnost«, ki se nanaša na prevzemanje odgovornosti za lastna dejanja, samostojno odločanje, oblikovanje odnosa s starši in finančno neodvisnost od staršev. Ta veljajo za ena od pomembnejših meril pri opredelitvi odrasle osebe (Zupančič in Puklek Levpušček, 2011). Skladnost med ocenjevalci koeficienta kappa je bila zadostna. Interval skladnosti med dvema nacionalnima ocenjevalcema se je gibal med $\kappa = 0.77$ in $\kappa = 0.94$ ter med tremi ocenjevalci med $\kappa = 0.69$ in $\kappa = 0.78$ (Puklek Levpušček idr., 2010).

2.2.2 Vprašalnik TOPO-K

Test osamosvajanja na prehodu v odraslost je v slovenskem prostoru na pobudo raziskovalcev Komidar idr. (2014) nastal z namenom zanesljivega in veljavnega ocenjevanja specifičnih vidikov psihološkega osamosvajanja na prehodu v odraslost. Za proučevanje vidikov psihološkega osamosvajanja bomo v naši raziskavi uporabili krajšo validirano različico Test osamosvajanja na prehodu v odraslost – TOPO-K (Komidar idr., 2016). Z vprašalnikom merimo stopnjo psihološkega osamosvajanja od staršev na prehodu v odraslost. Na postavke znotraj petih dimenzij vprašalnika posameznik odgovarja na Likertovi lestvici, in sicer, v kolikšni meri določena postavka zanj velja (1 pomeni sploh ne velja, 5 pomeni popolnoma velja).

TOPO-K vprašalnik zajema dve dimenziji v odnosu do obeh staršev (TOPO-M za mati, TOPO-O za očeta). Vključuje naslednje razvojno-psihološke in empirično podprte sestavine (Zupančič in Komidar, 2018):

- *iskanje opore* se nanaša na iskanje nasvetov, pomoči, ko mora posameznik sprejeti pomembno odločitev ali ko ima težave;
- *povezanost* se nanaša na odnos med posameznikom in njegovim staršem, ali je odnos ustrezno razumevajoč, empatičen, spoštljiv, odkrit ipd.;
- *zanašanje nase* ocenjuje, v kolikšni meri je posameznik samostojen pri sprejemanju pomembnih odločitev in iskanju rešitev;
- *pretiran nadzor ali zaznana motečnost* vključuje postavke, ki ocenjujejo posameznikovo zaznavo, da mu starši namenijo preveč pozornosti, oziroma, da želijo preveč vedeti o njihovi zasebnosti, prijateljih ipd.;
- *bojazen pred razočaranjem* se nanaša na posameznikovo skrb, kako se bodo odzvali starši v primeru napačnih odločitev, neuspeha pri študiju ali delu ipd.

TOPO-K vprašalnik ima ustrezno notranjo zanesljivost (od $\alpha = .80$ do $\alpha = .92$) ter konstruktni in kriterijski veljavnosti.

2.2.3 Vprašalnik MHC-SF

Vprašalnik psihičnega zdravja “Mental Health continuum – MHC-SF” (Keyes, 2002) zajema 14 postavk, ki merijo psihično zdravje na treh podlestvicah. Prve tri postavke se nanašajo na čustveno blagostanje, vključujoč splošno zadovoljstvo z življenjem in pozitivni afekt. Naslednjih pet postavk ugotavlja socialno blagostanje, vključujoč posameznikovo socialno pripadnost in splošno mnenje o družbi. Zadnjih šest postavk meri psihološko blagostanje, ki zajema sprejemanje sebe, osebnostno rast, medosebne odnose, avtonomijo in občutek smiselnosti življenja. Pri vsaki izmed 14 trditev udeleženci na 6-stopenski lestvici označijo, kako pogosto zanje dana trditev velja (1-nikoli, 6-vsak dan).

Vprašalnik kaže visoko notranjo zanesljivost ($\alpha > 0,80$), hkrati pa se njegove poddimenzije povezujejo z drugimi relevantnimi merami (Perugini idr., 2017).

Tabela 2

Notranja zanesljivost (Cronbach α) lestvic vprašalnika Psihičnega zdravja (MCH-SF), Testa osamosvajanja na prehodu v odraslost (TOPO-K) in vprašalnika Pojmovanje prehoda v odraslost (CTA) na podlagi našega vzorca

Vprašalnik	lestvica	Mladi na prehodu za oba starša (α)	Mladi na prehodu za mamo (α)	Mladi na prehodu za očeta (α)
Psihično zdravje	čustveno	.863		
	socialno	.769		
	psihološko	.856		
Osamosvajanje na prehodu v odraslost	iskanje opore		.907	.928
	povezanost		.842	.903
	pretiran nadzor		.863	.848
	zanašanje nase		.785	.781
	bojazen pred razočaranjem		.821	.889
Pojmovanja meril odraslosti	subjektivno meril	.297		
	doseženo merilo			
	družbeno merilo	.589		
		.694		

Iz tabele 2 je razvidno, da je notranja zanesljivost vprašalnikov Psihičnega zdravja in Osamosvajanje na prehodu v odraslost ustrezna (Cronbachova α je višja od .70). Merila odraslosti vprašalnika Pojmovanje meril odraslosti kažejo na neustrezno notranjo zanesljivost.

2.3 POSTOPEK

Avtorje, prevajalce oz. strokovnjake s področja psihologije smo prosili za dostop do vprašalnika in dovoljenje za njegovo uporabo v raziskovalne namene. Komisija za etiko raziskovanja Oddelka za psihologijo UP Farnit je 22. 11. 2021 presodila, da raziskava ustreza načelom etike v raziskovanju. Podatke smo zbirali v spletni obliki s pomočjo spletne aplikacije Ika in družbenih omrežij. Vzorčenje je potekalo po principu snežene kepe. Pred začetkom reševanja so bili udeleženci seznanjeni z namenom raziskave in so soglašali s prostovoljnim in anonimnim sodelovanjem. V uvodnem in zaključnem nagovoru so bili seznanjeni s kontaktnimi podatki avtorice za morebitna vprašanja in dileme. Udeleženec je najprej izpolnil dve demografski vprašanji, nato je sledil vprašalnik o psihičnem zdravju, vprašalnik o kriterijih odraslosti in test osamosvajanja na prehodu v odraslost v odnosu posebej do mame in posebej do očeta. V kolikor udeleženec ni želel odgovarjati za enega od staršev, je vprašalnik lahko preskočil. Na koncu je izpolnil še preostala demografska vprašanja. Podatke smo statistično obdelali v programu IBM SPSS.

Notranjo zanesljivost uporabljenih merskih pripomočkov smo preverili s pomočjo Cronbachove alfe, pri čemer sta se dva pripomočka od treh izkazala za dovolj zanesljiva (Cronbachova alfa višja od 0.70).

3 REZULTATI

3.1 OPISNA STATISTIKA TESTA OSAMOSVAJANJA NA PREHODU V ODRASLOST

V nadaljevanju je predstavljena osnovna opisna statistika za vse tri vprašalnike. Normalnost podatkov smo preverili s Shapiro-Wilkovim testom, ki za vse spremenljivke kaže, da porazdelitev odstopa od normalne (P-vrednost Shapiro-Wilkovega testa je manjša od 0,05), zato v nadaljnji analizi uporabimo neparametrično testiranje.

Tabela 3

Opisna statistika rezultatov za test osamosvajanja na prehodu v odraslost v odnosu do mame

	N	M	Me	SD	Mi	Max.	As	SE _{AS}	Spl	SE _{Spl}
					n.					
Povezanost	245	3.90	4.00	.88	1	5	-0.93	.16	.73	,31
Pretiran nadzor	245	1.92	1.60	.88	1	4.60	1.10	.16	.66	,31
Zanašanje nase	245	3.76	3.75	.82	1,5	5	-.48	.16	-.42	,31
Bojazen pred razočaranjem	245	2.86	3.00	1.12	1	5	.049	.16	.82	,31
Iskanje opore	245	3.34	3.4	1.06	1	5	-.48	.16	-.58	,31

Opombe: (i) 2 udeleženci nista podala odgovorov za dani vprašalnik. (ii) As = koeficient asimetričnosti. (iii) Spl = koeficient sploščenosti

V tabeli 3 so predstavljeni rezultati, ki se nanašajo na odnos med udeležencem in njegovo mamo. Aritmetična sredina je na dimenziji povezanost znašala 3.9, sledi zanašanje nase s 3.76. Pri obeh omenjenih dimenzijah so mladi podajali bolj enoznačne odgovore (SD = .88 in .82).

Povprečna vrednost za dimenzijo iskanje opore znaša 3.34, za bojazen pred razočaranjem pa 2.86. Primerjalno gledano so pri obeh dimenzijah mladi odgovarjali najbolj raznoliko (SD = 1.12 in 1.06). Najnižja povprečna vrednost je bila pri dimenziji pretiran nadzor (1.92), pri kateri so mladi odgovarjali precej enoznačno (SD = .88). Maksimalno povprečno doseženo število točk pri vseh dimenzijah je bilo 5, razen pri dimenziji pretiran nadzor, kjer je povprečna vrednost znašala 4.6.

Tabela 4

Opisna statistika rezultatov za test osamosvajanja na prehodu v odraslost v odnosu do očeta

	N	M	Me	SD	Min.	Max.	As	SE_{AS}	Spl	SE_{Spl}
Povezanost	233	3.46	3,75	1.11	1	5	-0.63	.16	-.53	.32
Pretiran nadzor	233	1.46	1,20	.67	1	4.80	2.07	.16	5.07	.32
Zanašanje nase	233	3.82	3.75	.87	1	5	-.51	.16	-.11	.32
Bojazen pred razočaranjem	233	2.75	2.67	1.24	1	5	.19	.16	-1.04	.32
Iskanje opore	233	2.78	3.00	1.13	1	5	.02	.16	-.77	.32

Opombe: (i) 14 udeležencev ni podalo odgovorov za dani vprašalnik. (ii) As = koeficient asimetričnosti. (iii) Spl = koeficient sploščenosti

V tabeli 4 so predstavljeni rezultati, ki se nanašajo na odnos med udeležencem in njegovim očetom. Rezultati kažejo, da je najvišja aritmetična sredina pri dimenziji zanašanje nase znašala 3.82, sledi dimenzija povezanost s 3.46, pri kateri so odgovori precej raznoliki (SD = 1.11). Aritmetična sredina pri iskanju opore znaša 2.78, bojazni pred razočaranjem 2.78, najnižja povprečna vrednost pa je bila pri dimenziji pretiran nadzor, in sicer 1.46. Primerjalno gledano so mladi najbolj raznoliko odgovarjali za dimenzije povezanost, bojazen pred razočaranjem in iskanje opore, pri ostalih dveh pa so odgovarjali bolj enoznačno (SD = .67 in .87).

Tabela 5

Opisna statistika rezultatov ter Shapiro-Wilkov test za posamezne dimenzije testa osamosvajanja na prehodu glede na bivanjski status

Spremenljivka	Bivanjski status:	N	M	Me	SD	Min.	Max.	p (SW)
	odseljen							
	od doma							
Povezanost_M	NE	113	3.87	4.00	.86	1	5	<.001
Povezanost_M	DA	133	3.93	4.00	.08	1	5	<.001
Povezanost_O	NE	113	3.22	3,50	.11	1	5	<.001
Povezanost_O	DA	133	3.47	3.75	.10	1	5	<.001
Iskanje opore_M	NE	113	3.41	3.40	1.03	1	5	.003
Iskanje opore_M	DA	133	3.29	3.2	1.09	1	5	.002
Iskanje opore_O	NE	113	2.83	3.1	1.2	1	5	<.001
Iskanje opore_O	DA	133	2.73	2.8	1.08	1	5	.002

Opombe: (i) M pomeni mati, O pomeni oče. (ii) As = koeficient asimetričnosti. (iii) Spl = koeficient sploščenosti; (iii) P (SW) – p vrednost Shapiro-Wilkovega testa; *neodseljeni so tisti, ki živijo s starši ali delno živijo z njimi.

Iz tabele 5 je razvidno, da aritmetična sredina pri posameznikih znotraj dimenzije »povezanost z mamo« znaša 3.93 za posameznike, ki so odseljeni od doma, in 3.87 za posameznike, ki živijo doma. Aritmetična sredina pri isti dimenziji, nanašajoč se na očeta, pa znaša za skupino odseljenih 3.47, za skupino neodseljenih pa 3.22. Posamezniki, ki so odseljeni, so pri dimenziji »povezanost« v odnosu do mame odgovarjali bolj raznoliko (SD = .86) kot posamezniki, ki so odseljeni (SD = .08), v odnosu do očeta pa so navajali bolj enoznačne odgovore. Aritmetična sredina je bila pri iskanju opore pri mami za skupino odseljenih nekoliko nižja (3.29) kot za skupino odseljenih mladih (3.41). Prav tako je za iskanje opore pri očetu aritmetična sredina nekoliko nižja pri skupini odseljenih (2.73) kot pri skupini neodseljenih posameznikov (2.83). Pri tej dimenziji so mladi odgovarjali precej raznoliko v odnosu do obeh staršev (SD je večji od 1).

Tabela 6

Opisna statistika rezultatov ter Shapiro-Wilkov test za posamezne dimenzije testa osamosvajanja na prehodu glede na status zaposlitve

	Status	N	M	Me	SD	Min.	Max.	P (SW)
	zaposlitve: zaposlen/- a							
Povezanost_M	NE	91	3.90	4.00	.87	1	5	<.001
Povezanost_M	DA	140	3.90	4.00	.90	1	5	<.001
Povezanost_O	NE	91	3.35	3,50	.17	1	5	<.001
Povezanost_O	DA	140	3.52	3.75	.07	1	5	<.001
Zanašanje nase M	NE	91	3.60	3.75	.77	1.75	5	.072
Zanašanje nase M	DA	140	3.84	4,00	.85	1.5	5	<.001
Zanašanje nase O	NE	91	3.73	3.75	.97	1	5	<.001
Zanašanje nase O	DA	140	3.88	4.00	.81	1	5	<.001

Opombe: (i) M pomeni mati, O pomeni oče. (ii) As = koeficient asimetričnosti. (iii) Spl = koeficient sploščenosti, (iiii) P (SW) – P-vrednost Shapiro-Wilkovega testa

Iz tabele 6 je razvidno, da je aritmetična sredina pri posameznikih znotraj dimenzije »povezanost z mamo« ista za skupini zaposlenih in nezaposlenih posameznikov (3.9). Aritmetična sredina iste dimenzije v povezavi z očetom je pri zaposlenih nekoliko višja (3.52) kot pri nezaposlenih (3.35). Pri povezanosti so mladi v odnosu do mame odgovarjali bolj raznoliko (SD = .9) kot posamezniki v odnosu do očeta (SD = .17). Aritmetična sredina pri dimenziji »zanašanje nase« znaša za skupino zaposlenih 3.84, za skupino nezaposlenih pa 3.6 v odnosu do mame, v odnosu do očeta pa aritmetična sredina prve skupine znaša 3.88, druge pa 3.73. Odgovori so bili malce bolj raznoliki glede na odnos z očetom (SD = .97) kot mamo (SD = .077).

Tabela 7

Opisna statistika rezultatov ter Shapiro-Wilkov test za posamezne dimenzije testa osamosvajanja na prehodu v odraslost glede zakonski status

	Zakonski status:	N	M	Me	SD	Min.	Max.	P (SW)
	v zvezi							
Povezanost_M	NE	69	3.58	3.75	.88.	1	5	.0.003
Povezanost_M	DA	162	4.04	4.24	.85	1	5	<.001
Povezanost_O	NE	69	3.27	3.5	1.04	1	5	.0.003
Povezanost_O	DA	162	3.53	3.75	1.13	1	5	<.001
Zanašanje nase M	NE	69	3.82	3.75	.77	1,75	5	.006
Zanašanje nase M	DA	162	3.71	3.75	.85	1.5	5	<.001
Zanašanje nase O	NE	69	3.85	4	.85	1	5	.003
Zanašanje nase O	DA	162	3.81	3.75	.89	1	5	<.001

Opombe: (i) M pomeni mati, O pomeni oče. (ii) As = koeficient asimetričnosti. (iii) Spl = koeficient sploščenosti. (iiii) P (SW) – P-vrednost Shapiro-Wilkovega testa

Iz tabele 7 je razvidno, da aritmetična sredina dimenzije »povezanost z mamom« za skupino posameznikov, ki so v zvezi, znaša 4.04, za skupino samskih pa 3.58. Aritmetična sredina za skupino mladih, ki so v zvezi, znaša za dimenzijo »povezanost z očetom« 3.53, za skupino mladih, ki so samski, pa nekoliko manj, in sicer 3.27. Primerjalno gledano so v odnosu do očeta odgovori pri omenjeni dimenziji nekoliko bolj raznoliki ($SD > 1$) kot v odnosu z mamom. Aritmetična sredina za skupino mladih, ki so v zvezi, znotraj dimenzije »zanašanje nase« pri mami znaša 3.82, pri posameznikih v zvezi pa 3.71. Aritmetična sredina za isto dimenzijo, a v odnosu do očeta, znaša za skupino samskih 3.85, pri posameznikih, ki so v zvezi, pa 3.81. Odgovarjali so precej enoznačno (SD pri vseh je cca. .8).

Tabela 8

Opisna statistika rezultatov ter Shapiro-Wilkov test za posamezne dimenzije testa osamosvajanja na prehodu v odraslost glede na zakonski in zaposlitveni status

	Zaposlen/- a in v zvezi	N	M	Me	SD	Min.	Max.	P (SW)
Povezanost_M	NE	127	3.81	4	.91	1	5	<.001
Povezanost_M	DA	104	4.01	4.25	.84	1.25	5	<.001
Povezanost_O	NE	127	3.33	3.5	1.12	1	5	<.001
Povezanost_O	DA	104	3.60	3.75	1.09	1	5	<.001
Zanašanje nase M	NE	127	3.7	3.75	.78	1.75	5	.004
Zanašanje nase M	DA	104	3.6	4	.88	1.5	5	<.001
Zanašanje nase O	NE	127	3.79	3.75	.90	1	5	<.001
Zanašanje nase O	DA	104	3.84	3.75	.85	1.5	5	<.001

Opombe: (i) M pomeni mati, O pomeni oče. (ii) As = koeficient asimetričnosti. (iii) Spl = koeficient sploščenosti. (iiii) P (SW) – P-vrednost Shapiro-Wilkovega testa. (iiiii) NE pomeni, da so v skupino vključeni vsi, ki niso zaposleni in/ali v partnerski zvezi.

Iz tabele 8 razberemo, da aritmetična sredina dimenzije »povezanost« za skupino posameznikov, ki so zaposleni in v zvezi, znaša 4.01 za mamo in 3.75 za očeta, za skupino posameznikov, ki niso zaposleni in v zvezi, pa aritmetična sredina za mamo znaša 3.81, za očeta pa 3.33. Mladi so pri isti dimenziji v odnosu do očeta podajali bolj raznolike odgovore ($SD > 1$) kot v odnosu do mame ($SD < 1$). Aritmetična sredina dimenzije »zanašanje nase« v povezavi z mamo za skupino posameznikov, ki so zaposleni in v zvezi, znaša 3.6, medtem ko za skupino posameznikov, ki niso zaposleni in v zvezi, 3.7. Aritmetična sredina znotraj iste dimenzije, a v odnosu z očetom, znaša za posameznike, ki so zaposleni in v zvezi 3.84, za posameznike, ki niso, pa 3.79.

3.2 OPISNA STATISTIKA PSIHIČNEGA BLAGOSTANJA

V nadaljevanju je predstavljena opisna statistika za lestvico psihičnega blagostanja glede na dimenzijo »bojazen pred razočaranjem starša«, ki je del testa osamosvajanja na prehodu v odraslost.

Tabela 9

Opisna statistika rezultatov za vprašalnik o psihičnem blagostanju (MHC)

	N	M	SD	Min.	Max.	As	SE _A	Spl	SE _{Spl}	P (SW)
Čustveno blagostanje	247	12.27	3.10	3.00	18.00	-	.16	-.10	.31	<.001
Socialno blagostanje	247	16.98	.88	6.00	30.00	.03	.16	-.609	.31	.029
Psihološko blagostanje	247	26.73	.82	8.00	46.00	-	.16	-.17	.31	<.001

Aritmetična sredina rezultatov vprašalnika MHC iz tabele 9 je najvišja na lestvici psihološkega blagostanja (26.73), sledi socialno blagostanje (16.98), najnižja pa je na lestvici čustvenega blagostanja (12.27). Minimalna vrednost znaša 3, maksimalna vrednost pa 46. Mladi so najbolj raznoliko odgovarjali na lestvici čustvenega blagostanja (SD = 3.1).

3.3 POVEZAVA MED BIVANJSKIM STATUSOM IN POVEZANOSTJO TER ISKANJEM OPORE PRI MAMI IN OČETU

Spodaj so predstavljeni rezultati statističnih analiz, s katerimi smo merili povezavo med bivanjskim statusom in dimenzijama »povezanost« ter »iskanje opore« v odnosu do mame in očeta. Uporabili smo Mann-Whitneyev test za neodvisne vzorce.

Tabela 10

Rezultati testa Mann-Whitney za primerjavo dveh skupin »odseljeni od doma prvotne družine« in »delno odseljeni/živijo s starši« na testu osamosvajanja mladih na prehodu v odraslost

	Odseljeni od doma			Ostali			P-vrednost
	N	Me	IQR	N	Me	IQR	
Povezanost M	132	4	1.25	113	4	1	.504
Povezanost O	124	3.75	1.75	109	3.5	1.69	.765
Iskanje opore M	132	3.2	1.8	113	3.4	1.40	.317
Iskanje opore O	124	2.8	1.40	109	3.1	1.80	.357

Opombe: (i) * $p < 0.05$. (ii) ostali = delno odseljeni od doma in/ali živijo s starši. (iii) IQR = interkvartilni razpon

Med skupino mladih, ki so odseljeni od doma prvotne družine, in skupino mladih, ki so delno odseljeni od doma in/ali živijo s starši, nismo potrdili statistično značilne razlike pri nobeni izmed dimenzij ($p > 0.05$). Najvišja vrednost mediane je pri dimenziji »povezanost z mamom« (4) za obe skupini (odseljeni in neodseljeni), najnižja pa pri dimenziji »iskanje opore pri očetu« za skupino odseljenih od doma (2.8). Vrednost mediane med obema skupinama pri posameznih dimenzijah je približno enaka.

3.4 POVEZAVA MED ZAKONSKIM STATUSOM IN POVEZANOSTJO TER ZANAŠANJEM NASE PRI MAMI IN OČETU

Tabela 11

Rezultati testa Mann-Whitney za primerjavo skupin »v partnerski zvezi« in »samski« na testu osamosvajanja mladih na prehodu v odraslost

	V partnerski zvezi			Samski			P-vrednost
	N	Me	IQR	N	Me	IQR	
Povezanost M	172	4.24	1.25	73	3.75	1.25	<.001*
Povezanost O	164	3.75	1.75	69	3.5	1.50	.038*
Zanašanje nase M	172	3.75	1.50	73	3.75	1.13	.388
Zanašanje nase O	164	3.75	1.25	69	4	1.13	.746

Opombe: (i) * $p < 0.05$. (ii) v kategorijo »v partnerski zvezi« so vključeni posamezniki, ki so poročeni ali v izvenzakonski zvezi. (iii) IQR = interkvartilni razpon

Ugotovili smo, da je med skupino mladih, ki so v partnerski zvezi, in skupino mladih, ki so samski, statistično značilna razlika ($p < .001$) pri dimenziji »povezanost z mamo«. Mladi v partnerski zvezi so namreč nekoliko višje ocenjevali povezanost z mamo (4.24) kot mladi, ki so samski (3.75). Prav tako se kaže statistično značilna razlika pri dimenziji »povezanost z očetom« ($p = .038$). Skupina, ki je v zvezi, je zaznala več povezanosti z očetom kot skupina samskih mladih. Pri dimenziji »zanašanje nase« v odnosu do mame in očeta med navedenima skupinama nismo dokazali statistično značilnih razlik.

3.5 POVEZAVA MED ZAPOSILITVENIM STATUSOM IN POVEZANOSTJO TER ZANAŠANJEM NASE PRI MAMI IN OČETU

Tabela 12

Rezultati testa Mann-Whitney za primerjavo dveh skupin »zaposleni« in »brezposelni« na testu osamosvajanja mladih na prehodu v odraslost

	Zaposleni			Ostali			P-vrednost
	N	Me	IQR	N	Me	IQR	
Povezanost M	153	4	1.25	92	4	1.00	.818
Povezanost O	142	4,75	1.75	91	3.5	1.75	.324
Zanašanje nase M	153	4	1.25	92	3.75	1.00	.007*
Zanašanje nase O	142	4	1.25	91	3.75	1.50	.374

Opombe: (i) * $p < 0.05$. (ii) v kategorijo »ostali« so vključeni posamezniki, ki so dijaki ali študenti ter brezposelni. (iii) IQR = interkvartilni razpon

Ugotovili smo, da je med skupino mladih, ki so zaposleni, in skupino mladih, ki so brezposelni, statistično značilna razlika v povprečju v dimenziji »zanašanje nase« v odnosu do mame ($p = .007$). Pri ostalih dimenzijah med navedenima skupinama nismo dokazali statistično značilnih razlik.

3.6 POVEZAVA MED ZAKONSKIM IN ZAPOSLOTVENIM STATUSOM IN POVEZANOSTJO TER ZANAŠANJEM NASE PRI MAMI IN OČETU

Tabela 13

Rezultati testa Mann-Whitney za primerjavo dveh skupin »v partnerski zvezi« in »zaposleni« v primerjavi s skupino, ki niso, na testu osamosvajanja mladih na prehodu v odraslost

	V partnerski zvezi in zaposleni			Drugo		P-vrednost	
	N	Me	IQR	N	Me		IQR
Povezanost M	114	2.25	1.25	131	4	1.00	.056
Povezanost O	106	3.75	1.69	127	3.5	1.75	.043*
Zanašanje nase M	114	4	1.25	131	3.75	1.00	.188
Zanašanje nase O	106	3.75	1.25	127	3.75	1.25	.748

Opombe: (i) * $p < 0.05$. (ii) v kategorijo »drugo« so vključeni posamezniki, ki niso ali v partnerski zvezi ali zaposleni. (iii) IQR = interkvartilni razpon

Ugotovili smo, da se med skupino mladih, ki so zaposleni in hkrati v partnerski zvezi, ter skupino mladih, ki niso, nakazuje statistično značilna razlika v dimenziji »povezanost z očetom« ($p = 0.043$). Pri ostalih dimenzijah med navedenima skupinama nismo dokazali statistično značilnih razlik.

3.7 KOEFICIENT KORELACIJE ZA ČUSTVENO IN PSIHOLOŠKO BLAGOSTANJE V POVEZAVI Z BOJAZNIJO PRED RAZOČARANJEM STARŠEV

Pri iskanju statistično značilne povezave med dvema neodvisnima spremenljivkama smo uporabili neparametrični test Spearmanov korelacijski koeficient, saj podatki niso normalno porazdeljeni.

Tabela 14

Rezultati Spearmanovega koeficienta korelacije za lestvico čustvenega in psihološkega blagostanja v povezavi z dimenzijo »bojazen pred razočaranjem staršev« na testu osamosvajanja mladih na prehodu v odraslost

	Čustveno blagostanje		Psihološko blagostanje	
	Spearmanova korelacija	P-vrednost	Spearmanova korelacija	P-vrednost
Bojazen pred razočaranjem M	-.111	.084	-.191**	.003
Bojazen pred razočaranjem O	-.009	.888	-.041	.530

Opombe: (i) * korelacija je statistično značilna pri $p = 0.05$. (ii) ** korelacija je statistično značilna pri $p = 0.01$. (iii) P-vrednost Shapiro-Wilkovega testa

Ugotovimo, da obstaja negativna statistično značilna povezanost med psihološkim blagostanjem in dimenzijo »bojazen pred razočaranjem mame« ($p < .003$), pri tem je povezava dokaj šibka ($< .4$). Za lestvico čustvenega blagostanja za isto dimenzijo nismo dokazali statistično značilne povezanosti. Prav tako za dimenzijo »bojazen pred razočaranjem očeta« nismo dokazali statistično značilne povezanosti za obe lestvici blagostanja.

Tabela 15

Opisna statistika rezultatov dela vprašalnika »Pojmovanje prehoda v odraslost« za področje »neodvisnost« na posameznih treh delih vprašalnika

Kriterij	N	M	Me	SD	As	SE_{AS}	Spl	SE_{Spl}
Subjektivni	247	.79	4.00	.17	-.45	.16	-.45	,31
Družbeni	247	3.01	3.75	3.01	-.69	.16	.55	,31
Doseženi	247	.79	1.60	.79	-.89	.16	.05	,31

Opombe: (i) As = koeficient asimetričnosti. (ii) Spl = koeficient sploščenosti

V tabeli 15 so prikazana tri merila, med katerimi ima najvišjo aritmetično sredino *družbeno merilo*. Prek asimetričnosti in sploščenosti prepoznamo, da gre za nenormalno razporeditev podatkov.

Tabela 16

Opisna statistika rezultatov »Pojmovanje prehoda v odraslost« za področje »neodvisnost« na posameznih treh delih vprašalnika glede na finančno neodvisnost

Kriterij	Finančna neodvisnost	N	M	Me	SD	Min.	Max.
Subjektivni	NE	91	.73	.67	.18.	.33	1
	DA	156	.83	.83	.15	.33	1
Družbeni	NE	91	3.05	3	.40	2	3.83
	DA	156	2.99	3	.54	1.17	4
Doseženi	NE	91	.61	.67	.21	.17	1
	DA	156	.89	1	.15	.17	1

Iz tabele 16 je razvidno, da je aritmetična sredina pri vseh treh merilih višja pri mladih, ki so finančno neodvisni, v primerjavi s finančno odvisnimi. Mladi so za vsa tri merila odgovarjali precej enoznačno. Kot je bilo omenjeno v metodi, je koeficient zanesljivosti pri tem vprašalniku prenizek, da bi šli v nadaljnjo analizo.

Tabela 17

Primerjava odstotkov udeležencev, ki posamezna merila neodvisnosti pojmujejo kot osebno pomembna, pomembna v družbi in osebno dosežena

Merila neodvisnosti	Subjektivna (%)	Družbena (%)	Dosežena (%)
Oseba ...			
Ni pretirano čustveno navezana na starše.	55	66	77
Sprejema odgovornost za posledice svojih dejanj.	100	86	96
Živi v lastnem gospodinjstvu (ne skupaj s starši).	52	73	60
Je finančno neodvisna od staršev.	88	83	66
Vzpostavi odnos s starši z enakovredno odraslo vlogo.	89	71	79
Ima osebna prepričanja in vrednote, neodvisno od staršev ali drugih.	91	73	96

V tabeli 17 so predstavljena posamezna merila s področja neodvisnosti z vseh treh perspektiv mladih udeležencev: osebne (subjektivne), zaznane družbene pomembnosti ter samoocene osebno doseženih meril. Razvidno je, da večina mladih osebno zaznava sprejemanje odgovornosti za posledice svojih dejanj kot eno izmed pomembnejših meril odraslosti, prav tako to merilo družbeno zaznavajo kot pomembno in menijo, da so ga tudi dosegli. Podobno opazimo glede samostojnega oblikovanja osebnih prepričanj in vrednot ter vzpostavljanja enakovredne odrasle vloge s starši, saj pri obeh merilih večina udeležencev (več kot 70 %) odgovarja pritrdilno. Razlike se kažejo med zaznanimi družbenimi in osebnimi ter doseženimi merili odraslosti glede življenja v lastnem gospodinjstvu in finančne neodvisnosti posameznika. Slednji dve merili dosega manjši odstotek v primerjavi s pomembnostjo, ki jo tem merilom pripisujejo sami in tudi družba.

V primerjavi z zaznanimi družbenimi merili je v subjektivnih predstavah udeležencev o odraslosti razmeroma manj pomembno življenje v lastnem gospodinjstvu in odsotnost čustvene navezanosti posameznika na starše.

4 RAZPRAVA

V magistrskem delu smo proučevali, kakšne so povezave med izmerjenimi vidiki psihološkega osamosvajanja in posameznikovim psihološkim, čustvenim in socialnim blagostanjem ter doseganjem objektivnih kriterijev odraslosti. Psihološko osamosvajanje v odnosu do staršev in finančno osamosvajanje mladih sta v ospredju razvojnih nalog na prehodu v odraslost (Zupančič in Puklek Levpušček, 2018), zato smo se v raziskavi osredotočili predvsem na omenjene vidike, s katerimi smo preverili in dopolnili do sedaj pridobljena dognanja na tem področju.

V prvih štirih hipotezah smo se osredotočili na psihološko osamosvajanje v odnosu do mame in očeta glede na sociodemografske podatke, pomembne za prevzemanje odrasle vloge.

V hipotezi H1a smo predvidevali, da *posamezniki, ki so odseljeni iz prvotne družine, doživljajo več povezanosti s starši*, v hipotezi H1b pa smo predpostavljali, da *posamezniki, ki so odseljeni iz prvotne družine, izražajo manjšo potrebo po iskanju bližine s starši*. Rezultati niso potrdili statistično značilnih razlik med skupino mladih, ki živijo v lastnem gospodinjstvu, in skupino posameznikov, ki so delno odseljeni od staršev ali z njimi živijo, pri nobeni od omenjenih dimenzij. Hipotez H1a in H1b nismo potrdili, kljub temu pa predhodne raziskave ugotavljajo, da mladi, ki so se odselili od doma svojih staršev, v povprečju dosegajo višjo raven samostojnosti in več povezanosti s starši ter izražajo manjšo potrebo po iskanju bližine s starši v primerjavi z mladimi, ki živijo s starši (Komidar idr., 2016; Zupančič idr., 2012).

V hipotezi H2a smo predvidevali, da *posamezniki, ki so v partnerski zvezi, doživljajo višjo povezanost s starši kot posamezniki, ki so samski*. Rezultati so potrdili statistično značilno razliko v odnosu do obeh staršev, kar pomeni, da H2a potrdimo. Mladi, ki so v partnerski zvezi, so bolj povezani z mamo in očetom kot tisti, ki so samski. Nasprotno ugotavljajo v predhodnih raziskavah, saj intimen partnerski odnos zmanjša potrebo po psihološki bližini in čustveni povezanosti s starši (Buhl, 2008). Partner predstavlja nov vir opore, kar pomeni, da se potreba po navezanosti preusmeri od staršev na partnerja. Mlada posameznika v zdravi partnerski zvezi delita svoje izkušnje, cilje, potrebe, želje in pričakovanja, razvijata zaupanje in spoštovanje (Komidar in Zupančič, 2018). V tem obdobju je značilno, da pride do upada povezanosti s starši in porasta zanašanja nase v odnosu do staršev, vsaj na vzorcu ameriških mladih posameznikov. Predvidevamo, da k rezultatu prispeva vpliv sredozemske kulture, kamor po značilnostih uvrščamo tudi Slovenijo.

Za dano evropsko regijo je značilno, da povezanost med družinskimi člani in podpora družine na sploh veljata za sprejemljivi, celo zaželeni in izraziti v primerjavi z drugimi evropskimi regijami (Saraiva in Matos, 2016; Zupančič in Sirsch, 2018). Država mladim v slovenskem prostoru nudi manj podpore, ki jo posledično prevzame družina z materialnega, čustvenega in bivanjskega vidika (Saraiva in Matos, 2016). To, da je posameznik vpleten v partnersko zvezo, nima pomembnega učinka na psihološko osamosvajanje od staršev, saj tu pomembno vlogo igrajo naslednji elementi partnerskega odnosa: raven navezanosti, intimnosti in predanosti partnerju (Komidar idr., 2016). Tej razlagi dodajamo tudi hipotezo H2b, pri kateri smo predpostavljali podobno, torej da se posamezniki, ki so v partnerski zvezi, v večji meri zanašajo nase v odnosu do staršev kot posamezniki, ki so samski. Za obe dimenziji tako v odnosu z mamo kot z očetom nismo dokazali statistično značilnih razlik. Hipotezo H2b zavrnamo.

V hipotezi H3a smo predvidevali, da zaposleni posamezniki doživljajo večjo povezanost s starši kot posamezniki, ki niso zaposleni. Za obe dimenziji tako v odnosu z mamo kot z očetom nismo dokazali statistično značilnih razlik. Zaposlitev za polni delovni čas se po dosedanjih slovenskih raziskavah bolj povezuje z drugimi dimenzijami, in sicer z zanašanjem nase, manj iskanja opore pri mami in s strahom pred razočaranjem (Komidar idr., 2016). Z zaposlitvijo naj bi se večala medosebna prilagodljivost, kar vpliva na izboljšanje odnosa s starši, a z izidom hipoteze H3a tega ne moremo potrditi (Zupančič in Komidar, 2018).

V hipotezi H3b smo predpostavljali, da se zaposleni posamezniki v večji meri zanašajo nase. Rezultati so potrdili statistično značilno razliko le v odnosu do mame, kar pomeni, da H3b delno potrdimo. Tudi predhodne raziskave v Sloveniji so pokazale na značilno, a precej šibko povezavo med dimenzijo zanašanje nase v odnosu do obeh staršev in predpostavko, da je posameznik zaposlen za polni delovni čas. Naša ugotovitev, da je rezultat značilen v odnosu do mame, podpre predhodna ugotovitev, da se razlike pogosteje pojavijo pri mladih v odnosu do mame kot do očeta. Mame so v življenje mladega posameznika razmeroma bolj čustveno vpletene in imajo z njimi tesnejše odnose, kar se odraža v tem, da imajo nekoliko večjo vlogo v nekaterih razvojnih izidih svojih otrok kot očetje (Zupančič, Komidar in Puklek Levpušček, 2014). Ena izmed raziskav kaže, da so še posebej mlade ženske poročale o večji povezanosti z mamo kot z očetom, po drugi strani pa tudi o pogostejši vsiljivosti in pretirani skrbnosti, o čemer poročajo predvsem mladi moški (Zupančič in Komidar, 2018).

V hipotezi H4a smo predvidevali, da posamezniki, ki so v partnerski zvezi in so hkrati zaposleni, doživljajo večjo povezanost s starši kot posamezniki, ki ne izpolnjujejo obeh pogojev hkrati.

Statistično značilna razlika med skupinama se izkaže le pri dimenziji »povezanost z očetom«, pri odnosu z mamo pa te nismo dokazali. Hipotezo H4a delno potrdimo. Ugotovitev te hipoteze ni povsem v skladu s teorijo, saj *povezanost* ni ena izmed dimenzij, ki bi značilno oz. enoznačno vplivala na to, hkrati pa gre za ugotovitev, ki podpira odnos med posameznikom in njegovim očetom in izključuje značilnejši odnos z mamo. Kljub temu da smo v hipotezi združili dva označevalca odraslosti oz. dva izmed mnogih kriterijev odraslosti, nismo našli statistično značilnih razlik. Podobno je bilo v hipotezi H4b, kjer smo predpostavljali, da se posamezniki, *ki so v partnerski zvezi in so hkrati zaposleni, v večji meri zanašajo nase kot posamezniki, ki ne izpolnjujejo obeh pogojev hkrati*. Za obe dimenziji tako v odnosu z mamo kot z očetom nismo dokazali statistično značilnih razlik. Hipotezo H4b zavrnamo. To nas preseneti, saj rezultat samo za zaposlitev pri H3b delno kaže statistično značilno razliko pri dimenziji *zanašanje nase*. Predvidevali smo, da bo združevanje kriterijev prispevalo k statistično značilnejšim rezultatom, a temu ni tako. Kot se je izkazalo v hipotezi H2a, lahko rezultat povežemo z značilnostmi sredozemske kulture, ki v ospredje postavi pomen družine.

V naslednjih hipotezah smo se osredotočili na povezanost med subjektivnim blagostanjem in psihološkim osamosvajanjem. V hipotezi H5a smo predpostavljali, da *večje psihološko blagostanje povežemo z nižjo ravno bojazni pred razočaranjem starša*. Izkazalo se je, da obstaja negativna statistično značilna, a precej šibka povezanost med merjenima konstruktoma v odnosu do mame. V odnosu do očeta ta povezava ni statistično značilna. Hipotezo H5a tako delno potrdimo. Ugotovimo, da posamezniki, ki imajo višje psihološko blagostanje, zaznavajo manjšo bojazen pred razočaranjem mame. Prav tako so strokovnjaki ene izmed raziskav potrdili, da nizka raven psihološkega nadzora s strani staršev napoveduje višje ravni zadovoljstva (Cugmas idr., 2017). Eden izmed napovednikov subjektivnega blagostanja je ravno psihološko osamosvajanje na prehodu v odraslost (Zupančič in Komidar, 2018).

V hipotezi H5b smo predpostavljali, da *večje čustveno blagostanje povežemo z nižjo ravno bojazni pred razočaranjem starša*. Za obe dimenziji tako v odnosu do mame kot do očeta nismo uspeli dokazati statistično značilnih razlik. Rezultati kljub temu da hipotezo zavrnamo, kažejo na negativen koeficient korelacije, kar pomeni, da je odnos obratno sorazmeren, vendar se v tej raziskavi ni izkazal za statistično značilnega. Zupančič in Komidar (2018) navajata, da je pričakovati, da študijsko manj uspešni posamezniki zaznavajo večjo vsiljivost staršev in višjo bojazen pred razočaranjem staršev oz. celo pred izgubo njihove naklonjenosti. Uspešni posamezniki po drugi strani bolj zaupajo v svoje sposobnosti, kar vpliva na večje zanašanje nase in večjo samostojnost.

V zadnji hipotezi H6 smo preverjali, ali mladi, ki so finančno neodvisni od staršev, dosegajo višji delež "neodvisnosti" na *kriteriju dosežena merila* kot mladi, ki so finančno odvisni od staršev. Za uporabljeni vprašalnik se je izkazala notranja nezanesljivost, zato smo v rezultatih prikazali zgolj opisno statistiko.

Finančno neodvisni mladi višje ocenjujejo dosežena merila kot finančno odvisni mladi. Mladi subjektivnemu merilu za finančno neodvisnost pripisujejo precej visok delež. To povežemo tudi z rezultatom, ki kaže, da se razmeroma visok delež našega vzorca smatra za delno odraslega. Družbene vidike mladi ocenjujejo kot razmeroma pomembne.

Kritičen pogled na raziskavo

V raziskavi najdemo nekaj pomanjkljivosti, kot je npr. neuravnotežen vzorec, v katerem prevladuje ženski spol (razmerje 8:2). To lahko vpliva na rezultate, saj pri ženskah proces osamosvajanja poteka nekoliko drugače kot pri moških. Zanje je značilna tesnejša medosebna povezanost s starši, še posebej z mamo, manj zanašanja nase in večja bojazen pred razočaranjem staršev v primerjavi z moškimi (Zupančič in Komidar, 2018). Razlike med spoloma se lahko pojavijo že zaradi socialnega konteksta in predstav o sebi. Na to namreč vplivajo različne strategije oblikovanja identitete in doseganje psihosocialne zrelosti. Od moških je kulturno pričakovano, da se vedejo asertivnejše in bolj neodvisno, ženske pa skrbneje in bolj sodelovalno (Zupančič in Komidar, 2018).

Zbiranje podatkov je potekalo v zimskem času. Navodilo vprašalnika za merjenje blagostanja je bilo, da posameznik odgovarja tako, da se z odgovori nanaša na počutje, ki ga je doživljal v prejšnjem mesecu. Letni čas lahko zaradi svojih značilnosti, kot sta jakost svetlobe in dolžina dneva, deloma vpliva na odgovore še posebej pri vprašanjih, ki se dotikajo posameznikovega razpoloženja (Molin idr., 1993). Predvidevamo, da bi v poletnem času prejeli nekoliko različne, a ne bistveno drugačne rezultate pri vprašalniku o blagostanju kot v zimskem času. Molin idr. (1993) ugotavljajo, da pomanjkanje svetlobe vpliva tudi na izraženost zimske depresije oz. sezonske afektivne motnje. Podobno ugotavljata Lansdowne in Provost (1998), ki pojav motnje povežeta s pomanjkanjem vitamina D3, z motnjo v regulaciji dnevno-nočnega ritma, nastajanju in sproščanju melatonina, delovanju serotonina in dopamina ter kortizola, ki so povezani s splošnim počutjem.

Pri hipotezi, ki vključuje zaposlitev, bi lahko dodali povezavo še z drugimi spremenljivkami TOPO vprašalnika, kot sta *iskanje opore* in *strah pred razočaranjem*.

V nadaljnje raziskovanje bi lahko vključili pogled staršev, saj je osamosvajanje vzajemen proces med obema akterjema (otrok-starš). To bi omogočilo širši in celovitejši vpogled v dejavnike osamosvajanja in razumevanje dinamike omenjenega procesa.

Raziskava je potekala v času pandemije COVID-19, kar je najverjetneje vplivalo na odgovore vključenih. E. Radulović (2021) navaja, da so se mladi v tem času intenzivneje soočali z duševnimi stiskami, kot so npr. osamljenost, depresija in tesnoba.

Na poglobitev stiske je lahko vplivalo nepodporno družinsko okolje, omejeni medosebni stiki in dostop do dohodka ter izobrazbe, več preživljanja prostega časa v virtualni obliki, manj telesne aktivnosti ...

V tem času se je spremenil tudi bivanjski status nekaterih posameznikov, ki so se iz študentskih domov in najemniških stanovanj preselili v dom prvotne družine.

V bodoče bi lahko vključili daljši vprašalnik subjektivnega blagostanja, vključujoč ocene faktorjev nižje ravni pri sestavinah blagostanja (MHC-LF; Keyes, 2002).

Prav tako bi lahko proces osamosvajanja in psihološko blagostanje spremljali skozi čas (vzdolžno), s čimer bi podprli prečni pristop zbiranja podatkov in pridobili globlje razumevanje posameznikov na prehodu v odraslost.

V raziskavo bi lahko vključili tudi druga kulturna okolja, saj so že znotraj evropskega prostora zaznane razlike prehodov med odraslimi socialnimi vlogami (Zupančič in Sirsch, 2018).

Doprinos raziskave prepoznamo v razumevanju razvojnega obdobja zahodne družbe in v uporabi novejšega merskega pripomočka, kot je Test osamosvajanja na prehodu v odraslost (TOPO).

5 SKLEPI

V magistrskem delu smo proučevali psihološko osamosvajanje na prehodu v odraslost v odnosu do staršev, psihološko, čustveno in socialno blagostanje ter doseganje objektivnih kriterijev odraslosti. Poznavanje povezav med omenjenimi konstrukti bo lahko doprineslo k razumevanju položaja mladih in uspešnejšemu soočanju z izzivi v obdobju med mladostništvom in zgodnjo odraslostjo.

V hipotezah raziskave smo preverjali pomembnejše razvojne naloge in odrasle socialne vloge v povezavi z dimenzijami psihološkega osamosvajanja in tremi podlestvicami subjektivnega blagostanja. To so zaposlitev, vpletenost v partnersko zvezo, bivanjski status, neodvisno sprejemanje osebnih odločitev ter odgovornosti za svoja dejanja, finančna neodvisnost ... Dane demografske podatke smo analizirali glede na psihološko osamosvajanje mladih v odnosu do mame in očeta in glede na subjektivno blagostanje. Nazadnje smo vključili tudi kriterije odraslosti, ki nakazujejo, kako posameznik dojema sebe in družbo.

V raziskavi smo ugotovili, da mladi, ki so v partnerski zvezi, v povprečju dosegajo več povezanosti s starši kot posamezniki, ki so samski. Nekoliko drugače kažejo predhodne raziskave, ki ugotavljajo, da partnerska zveza razmeroma šibko vpliva na *povezanost* med otrokom in starši. Ta naj bi se celo zmanjšala, saj vpletenost v partnerski odnos zmanjša potrebo po psihološki bližini in čustveni povezanosti s starši. Pri merjenju konstrukta povezanosti bi morali preverjati še ostale elemente partnerske zveze, kot so ravni navezanosti, intimnosti in predanosti partnerju.

Posamezniki, ki so zaposleni, se v večji meri zanašajo nase v odnosu do mame. Ugotovitev je v skladu s teorijo, ki pravi, da naj bi se z zaposlitvijo medosebna prilagodljivost večala. Prav tako se je statistično značilna razlika pokazala le v odnosu mladega posameznika z mamo, saj imajo te v odnosu do njega pogosteje nekoliko večjo vlogo v nekaterih razvojnih izidih svojih otrok kot očetje. Ta vez je namreč pogosteje tesnejša in čustveno trdnejša kot vez med mladim posameznikom in očetom.

V eni izmed hipotez smo združili dva kriterija, in sicer posameznike z zaposlitvijo in vpletenostjo v partnersko zvezo, a se je izkazalo, da to ne poda natančnejših ugotovitev. Ugotovimo, da se statistično značilna razlika kaže le pri dimenziji *povezanost* z očetom.

Kasneje smo raziskovali še povezanost dimenzije *bojazen pred razočaranjem mame in očeta* s psihološkim blagostanjem. Izkaže se, da posamezniki, ki imajo višje blagostanje, zaznavajo manjšo *bojazen pred razočaranjem mame*. Kot kažejo predhodne raziskave, sklenemo tudi mi, da se dojemanje subjektivnega in predvsem psihološkega blagostanja povezuje s kakovostjo psihološkega osamosvajanja na prehodu v odraslost.

V nadaljnjih raziskavah bi lahko še natančneje raziskali in proučili subjektivno blagostanje z vidika tipov psihološkega osamosvajanja, ki sta jih v svoji raziskavi oblikovali Kavčič in Zupančič (2019). Tipe sta razdelili v štiri vzorce: odvisni, anksiozni, povezani in neodvisni. Ugotavljali bi, kateri tip dosega višje rezultate blagostanja. Prav tako bi v bodoče upoštevali tudi starševsko vlogo in njihov pogled pri osamosvajanju njihovega »otroka«. Ozrli bi se lahko na kakovost njihove lastne navezanosti, ki so jo oblikovali s svojimi starši, saj ta pomembno vpliva na vedenjski in čustveni odziv starša pri drugotni separaciji, za katero je značilna nižja raven ločitvene tesnobe. Proces ločevanja je tako za starše s ponotranjenim varnim stilom navezanosti sprejemajoč, saj starš »otroku« zagotavlja varnost in podporo, a na način, da ga s tem ne omejuje in moti. Podpira samostojno odločanje, odgovornost in spodbuja oblikovanje prijateljskih, ljubezenskih in zunajdružinskih medosebnih odnosov. V raziskavi bi lahko upoštevali tudi slog starševstva, ki naj bi vplival na proces psihološkega osamosvajanja mladih (Zupančič in Svetina, 2020).

6 VIRI

Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood. A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55, 469–480.

Arnett, J. J. (2003). Conceptions of the transition to adulthood: Perspectives from adolescence through the twenties. *American Psychologist*, 55, 469–480.

Arnett, J. J. (2006). The psychology of emerging adulthood: What is known, and what remains to be known. V Arnett, J. J. in Tanner, J. L. (ur.), *Emerging adults in America* (str. 303–330). American Psychological Association.

Arnett, J. J. (2011). Emerging adulthood(s): The cultural psychology of a new life stage. V L. A. Jensen (ur.), *Bridging cultural and developmental psychology: New syntheses in theory, research, and policy* (str. 255–275). Oxford University Press.

Arnett, J. J. (2015). *Emerging adulthood: The winding road from late teens through the twenties* (2. izd.). Oxford University Press.

Avsec, A. in Sočan, G. (2009). Validacija slovenske oblike Vprašalnika psihološkega blagostanja RPWB. *Psihološka obzorja*, 17(4), 19–36.

Beyers, W. in Goossens, L. (2003). Psychological separation and adjustment to university: Moderating effects of gender, age, and perceived parenting style. *Journal of Adolescent Research*, 18, 363–382.

Blos, P. (1967). The Second Individuation Process of Adolescence. *Psychoanalytic Study of the Child*, 22, 162–186.

Buhl, H. M. (2008). Development of model describing individuated adult child-parent relationships. *International Journal of Behavioral Development*, 32(5), 381–389.

Carstensen, L. L. in Charles, S. T. (1998). Emotion in the second half of life. *Current Directions in Psychological Science*, 4, 151–149.

Cugmas, Z., Zupančič, M., Poredoš, M. in Kranjec, E. (2017). Vloga starševskega vedenja v zadovoljstvu mladih na prehodu v odraslost. *Pedagoška obzorja*, 32(1), 126–142.

David, S. A., Boniwell, I., in Conley Ayers, A. (2014). *The Oxford Handbook of happiness*. Oxford university Press.

Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton. V M. Puklek Levpušček in M. Zupančič (ur.), *Prehod v odraslost sodobni trendi in raziskave* (str. 11–50). Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

Grotevant, H. D. in Cooper, C. R. (1986). Individuation in family relationships. *Human Development*, 29, str. 82–100. V M. Zupančič in M. Puklek Levpušček (ur.) (2018). *Prehod v odraslost: sodobni trendi in raziskave*. Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Josselson, R. (1980). Ego development in adolescence. V J. Adelson (ur.), *Handbook of adolescent psychology*. V M. Zupančič in M. Puklek Levpušček (ur.) (2018). *Prehod v odraslost: sodobni trendi in raziskave*. Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Keyes, C. L. M. (1998). Social Well-Being. *Social Psychology Quarterly*, 61(2), 121–140.

Keyes, C. L. M. (2006). Mental health in adolescence: Is America's youth flourishing? *American Journal of Orthopsychiatry*, 76(3), 395–402.

Keyes, C. L. M. (2002). The mental health continuum: From languishing to flourishing in life. *Journal of Health and Social Behaviour*, 42, 207–222.

Keyes, C. L. M., Ryff, C. D. in Shmotkin, D. (2002). Optimizing well-being: The empirical encounter of two traditions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 1007–1022.

Kloep, M. in Hendry, L. B. (2010). Letting go or holding on? Parent's perceptions of their relationships with children during emerging adulthood. *British Journal of Developmental Psychology*, 28, 817–834. Doi: <https://doi.org/10.1348/026151009X480581>

Koepke, S. in Denissen, J. J. (2012). Dynamics of identity development and separation – individuation in parent–child relationships during adolescence and emerging adulthood – A conceptual integration. *Developmental Review*, 32(1), 67–88.

Komidar, L., Zupančič, M., Sočan, G. in Puklek Levpušček, M. (2014). Development and Construct validation of the Individuation Test for Emerging Adult (ITEA). *Journal of Personality Assessment*, 96(5), 503–514.

Komidar, L., Zupančič, M., Puklek Levpušček, M. in Bjornsen, C. A. (2016). Development of the Short Version of the Individuation Test for Emerging Adults (ITEA-S) and its measurement invariance across Slovene and U.S. emerging adults. *Journal of Personality Assessment*, 98(6), 626–639. Doi: <https://doi.org/10.1080/00223891.2016.1171231>.

Kroger, J. (1998). Adolescence as a second separation-individuation process: Critical review of an object relations approach. V E. Skoe in I von der Lippe (ur.), *Personality development in Adolescence: A cross-national and life-span perspective* (str. 172–192). Routledge.

Kruse, J. in Walper, S. (2008). Types of Individuation in relation to parents: Predictors and outcomes. *International Journal of Behavioural Development*, 32(5), 390–400. Doi: 10.1177/01650254080936571.

Lansdowne, A. T. G. in Provost, S. C. (1998). Vitamin D3 enhances mood in healthy subjects during winter. *Psychopharmacology* 135, 319–323.

Leban, S. (2010). Ptički, ki bi jih morali pahnuti iz gnezda. *Revija Panika*, 15, št. 1.

Levac, U. (2019). Doseganje meril odraslosti: primerjava med študenti športniki in nešportniki. *Ekperimentator*, 3, 9–16.

Lucas, R. E. in Diener, E. (2000). Personality and subjective well-being across the life span. V V. J. Molfese in D. L. Molfese (ur.), *Temperament and personality development across the life span* (str. 211–234). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Luyckx, K., Schwartz, S. J., Goossens, L. in Pollock, S. (2008). Employment, Sense of Coherence and Identity Formation - Contextual and Psychological Processes on the Pathway to Sense of Adulthood. *Journal of Adolescent Research* 23(5), 566–591.

Macdonald, M. J., Wong P. T. P. in Gingras, D. T. (2012). Meaning-in-Life Measures and Development of a Brief Version of the Personal Meaning Profile. *The Human Quest for Meaning: Theories, research, and applications*, 357–381.

Molin, J., Mellerup, E., Bolwig, T., Scheike, T., Dam, H. (1993). Influence of climate on development of winter depression. *Journal of Affective Disorders* 37 (1996), 151–155.

Musek, J. (2010). *Psihologija življenja*. Inštitut za psihologijo osebnosti.

Musek, J. (2008). Dimenzije psihičnega blagostanja. *Anthropos*, 1/2, 139–160.

Pavot, W. in Deiner, E. (2004). The subjective evaluation of well-being in adulthood: Findings and implications. *Ageing Int.*, 29(2), 113–135.

Perugini, M. L. L., de la Iglesia, G., Solano, A. C. in Keyes, C. L. M. (2017). The mental health continuum–short form (MHC–SF) in the Argentinean context: Confirmatory factor analysis and measurement invariance. *Europe's Journal of Psychology*, 13(1), 93–108.

Poredoš, M. (2020). *Napovedniki psihološkega osamosvajanja in subjektivnega blagostanja pri mladih odraslih na prehodu v odraslost in njihovih mamah*. [Neobjavljena doktorska disertacija]. Univerza v Ljubljani.

Puklek Levpušček, M., Zupančič, M., Friedlmeier, W., Sirsch, U. in Bruckner, J. (2010). Conceptions of adulthood in Austrian, Slovene and U.S. emerging adults. *Review of Psychology*, 17(2) (2010), 140.

Puklek Levpušček, M. in Zupančič, M. (2010). How do Slovene students perceive a period of emerging adulthood and different criteria of adulthood? *Didactica Slovenica - Pedagoška obzorja*, 25, 89–109.

Puklek Levpušček, M. in Zupančič, M. (2011). Predstave o odraslosti s perspektive študentov. V ur. M. Puklek Levpušček in M. Zupančič (2011). *Študenti na prehodu v odraslost*. Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Radulović, E. (2021). *Duševno zdravje mladih v času pandemije Covid-19* [Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo]. Repozitorij Univerze v Ljubljani. Dostopno na: <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=129545>

Ryan, M. R. in Deci, E. I. (2001). On happiness and human potentials: a review of Research on hedonic and eudaimonic well being. *Annual Reviews*, 52, 141–166.

Ryff, C. D. in Keyes, C.L.M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 719–727.

Saraiva, L. M. in Matos, P. M. (2016). Becoming an adult in Portugal. Negotiating pathways between opportunities and constraints. V R. Žukauskiene (ur.), *Emerging adulthood in a European context* (str. 117–137). Routledge.

Seiffge Krenke, I. (2013). "She's Leaving Home..." Antecedents, Consequences, and Cultural Patterns in the Leaving Home Process. *Emerging Adulthood*, 1(2), 114–124. Doi: <https://doi.org/10.1177/2167696813479783>.

SI-STAT (2021) *Prebivalstvo, staro 15 ali več let po spolu in petletnih starostnih skupinah, kohezijski regiji, Slovenija*. Podatki za leto 2019 in 2020. <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/0762003S.px/table/tableViewLayout2/>

SURS (2021). *Rojeni in umrli*. Podatki za leto 2020. <https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/17/95>

SURS (2020). *Najbolj zadovoljni so mladi*. Podatki za leto 2019. <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8836>

WHO (2018). *Mental health: strengthening our response*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-strengthening-our-response>

Youniss, J. in Smollar, J. (1989). Transformations of adolescents' perceptions of parents. *International Journal of Behavioral Development* 12, 71–84. V M. Zupančič in M. Puklek Levpušček (ur.) (2018). *Prehod v odraslost: sodobni trendi in raziskave*. Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Zika, S. in Chamberlain, K. (1992). On the relation between meaning in life and psychological well-being. *British Journal of Psychology*, 83, 133–145.

Zupančič, M. Komidar, L. in Puklek Levpušček, M. (2012). Individuation in relation to parents: A case with Slovene emerging adult students. *Cognition, Brain, Behavior*, 16, 265–292.

Zupančič, M. in Kavčič, T. (2014). Student personality traits predicting individuation in relation to mothers and fathers. *Journal of Adolescence*, 37, 715–726.

Zupančič, M. Komidar, L. in Puklek Levpušček, M. (2014). Individuation in Slovene emerging adults: Its associations with demographics, transitional markers, achieved criteria for adulthood, and life satisfaction. *Journal of Adolescence*, 37(8), 1421–1433.

Zupančič, M. in Komidar, L. (2018). *Psihološko osamosvajanje in njegovo merjenje na prehodu v odraslost*. V: M. Zupančič in M. Puklek Levpušček (ur.) (2018). *Prehod v odraslost: sodobni trendi in raziskave* (str. 81–118). Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Zupančič, M. in Sirsch, U. (2018). Različni vidiki prehoda v odraslost. V M. Puklek Levpušček in M. Zupančič (ur.), *Prehod v odraslost sodobni trendi in raziskave* (str. 11–50). Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

Zupančič, M. in Svetina, M. (2020). Socialni razvoj v mladostništvu in na prehodu v odraslost. V L. Marjanovič Umek in M. Zupančič. (2020). *Razvojna psihologija*. (str. 769–821). Ljubljana. Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Zupančič, M. (2020a). Opredelitev razvojnega obdobja in razvojne naloge v mladostništvu ter na prehodu v odraslost. V L. Marjanovič Umek in M. Zupančič. (2020). *Razvojna psihologija*. Ljubljana. Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Zupančič, M. (2020b). Razvoj identitete in poklicno odločanje v mladostništvu in na prehodu v odraslost. V L. Marjanovič Umek in M. Zupančič. (2020). *Razvojna psihologija*. Ljubljana. Znanstvena založba Filozofske fakultete.

PRILOGE

PRILOGA A *Vabilo in obveščeno soglasje*

Pozdravljeni.

Sem Kaja Ulčar, študentka magistrskega programa Psihologija (FAMNIT, Univerza na Primorskem), in v svojem magistrskem delu pod mentorstvom red. prof. dr. Vlaste Novak Zabukovec proučujem psihično blagostanje in psihološko osamosvajanje mladih na prehodu v odraslost.

K sodelovanju prisrčno vabim mlade posameznike med 18. in 32. letom starosti.

Izpolnjevanje vprašalnika vzame od 5 do 10 minut časa in je anonimno. Sodelovanje je v celoti prostovoljno in ga lahko vmes kadarkoli prekinete. Pridobljeni podatki bodo uporabljeni izključno v raziskovalne namene.

V kolikor se vam med izpolnjevanjem porodi vprašanje v zvezi z raziskavo ali pa bi želeli pridobiti povratno informacijo, me, prosim, kontaktirajte po elektronski pošti: *****@gmail.com.

Hvala za vaš doprinos k raziskavi in hvala, da boste na vprašanja odgovarjali iskreno.

Vse dobro!

Opomba: »Komisija za etiko raziskovanja Oddelka za psihologijo UP Famnit je presodila, da raziskava ustreza načelom etike v raziskovanju.«

IZJAVA O AVTORSTVU MAGISTRSKEGA DELA

Spodaj podpisana Kaja Ulčar, z vpisno številko 89182047, vpisana v študijski program Psihologija, 2. stopnja, sem avtorica magistrskega dela z naslovom:

Subjektivno blagostanje in psihološko osamosvajanje na prehodu v odraslost.

S svojim podpisom zagotavljam, da je predloženo magistrsko delo izključno rezultat mojega lastnega dela. Prav tako se zavedam, da je predstavljanje tujih del kot mojih lastnih kaznivo po zakonu.

Soglašam z objavo elektronske verzije magistrskega dela v zbirki »Dela FAMNIT« ter zagotavljam, da je elektronska oblika magistrskega dela identična tiskani.

Kaja Ulčar